

Praktijkonderzoek Transparantie en Verantwoording

Een onderzoeksrapport
voor de

EerlijkeBankwijzer®

profundo
ONDERZOEK & ADVIES

Praktijkonderzoek Transparantie en Verantwoording

Een onderzoeksrapport
voor de

EerlijkeBankwijzer®

Jan Willem van Gelder
Sanne van der Lugt
Ward Warmerdam

Publicatiedatum: 7 november 2013

profundo
ONDERZOEK & ADVIES

Naritaweg 10
1043 BX Amsterdam
Tel: 020-8208320
E-mail: profundo@profundo.nl
Website: www.profundo.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
Inleiding	1
Hoofdstuk 1 Transparantie in de financiële sector	2
1.1 Waarom transparantie?	2
1.2 Vormen van transparantie	2
1.2.1 Transparantie over MVO-beleid	2
1.2.2 Transparantie over financiële producten	3
1.2.3 Transparantie over handelsactiviteiten	4
1.2.4 Transparantie over lobby-activiteiten	4
1.2.5 Transparantie over belastingen	4
1.2.6 Transparantie over investeringen	4
1.3 Eisen ten aanzien van transparantie in de financiële regelgeving	5
1.3.1 Wet Bescherming Persoonsgegevens.....	6
1.3.2 Algemene Bankvoorwaarden	6
1.3.3 Overige	7
Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethodologie	8
2.1 Onderzoeksdoel	8
2.2 Onderzoeksgroep	8
2.3 Definities	8
2.4 Onderzoeksaanpak	11
2.5 Concrete vragen en scoretabellen	12
2.6 Bankinvesteringen	13
2.7 Vermogensbeheer	15
2.8 Planning	16
Hoofdstuk 3 Onderzoeksresultaten per bankgroep	17
3.1 ABN Amro	17
3.1.1 Bankinvesteringen.....	17
3.1.2 Vermogensbeheer.....	20
3.2 Aegon	23
3.2.1 Bankinvesteringen.....	23
3.2.2 Vermogensbeheer.....	27
3.3 ASN Bank	30
3.3.1 Bankinvesteringen.....	30
3.3.2 Vermogensbeheer.....	33
3.4 Delta Lloyd	36
3.4.1 Bankinvesteringen.....	36
3.4.2 Vermogensbeheer.....	40
3.5 ING	43
3.5.1 Bankinvesteringen.....	43
3.5.2 Vermogensbeheer.....	46

3.6	NIBC	50
3.6.1	Bankinvesteringen.....	50
3.6.2	Vermogensbeheer.....	53
3.7	Rabobank	56
3.7.1	Bankinvesteringen.....	56
3.7.2	Vermogensbeheer.....	60
3.8	SNS Reaal	63
3.8.1	Bankinvesteringen.....	63
3.8.2	Vermogensbeheer.....	66
3.9	Triodos	70
3.9.1	Bankinvesteringen.....	70
3.9.2	Vermogensbeheer.....	73
3.10	Van Lanschot	75
3.10.1	Bankinvesteringen.....	75
3.10.2	Vermogensbeheer.....	79
Hoofdstuk 4	Conclusies	83
4.1	Transparantie en verantwoording over bankinvesteringen	83
4.1.1	Overzicht resultaten	83
4.1.2	Analyse van de resultaten	84
4.2	Transparantie en verantwoording over vermogensbeheer	86
4.2.1	Overzicht resultaten	86
4.2.2	Analyse van de resultaten	88
4.3	Overzicht scores	89
Hoofdstuk 5	Aanbevelingen door de Eerlijke Bankwijzer	91
5.1	Aanbevelingen voor de bankgroepen	91
5.2	Aanbevelingen voor andere stakeholders	93
Bijlage 1	Bronverwijzingen	95

Samenvatting

De Eerlijke Bankwijzer streeft er naar dat bankgroepen bijdragen aan een duurzame en sociaal rechtvaardige samenleving. Transparantie en verantwoording spelen daarbij een belangrijke rol: banken moeten de samenleving inzicht bieden in hun doen en laten - in hun bedrijfsvoering, investeringen en financiële dienstverlening - en de samenleving moet banken kunnen aanspreken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Deze praktijkstudie richt zich daarom op de transparantie en verantwoording van de belangrijkste bankgroepen die actief zijn op de Nederlandse markt voor betaal- en spaarrekeningen. De transparantie en verantwoording van de banken over hun eigen activiteiten wordt beoordeeld, maar ook over de activiteiten van de vermogensbeheerders die tot dezelfde bankgroepen behoren. Het onderzoek is uitgevoerd door Profundo, op basis van een methodologie die is ontwikkeld in samenwerking met, en vastgesteld door, de Eerlijke Bankwijzer.

De tien Nederlandse bankgroepen die in dit praktijkonderzoek voor de Eerlijke Bankwijzer beoordeeld worden zijn:

- ABN Amro Bank
- Aegon, als moedermaatschappij van Aegon Bank en Knab
- ASN Bank*
- Delta Lloyd, als moedermaatschappij van Delta Lloyd Bank
- ING Groep, als moedermaatschappij van ING Bank
- NIBC
- Rabobank Groep, als moedermaatschappij van Rabobank en Friesland Bank
- SNS Reaal, als moedermaatschappij van SNS Bank en Regio Bank
- Triodos Bank
- Van Lanschot

De bankgroepen worden beoordeeld op hun mate van transparantie en verantwoording ten aanzien van bankinvesteringen en ten aanzien van vermogensbeheer. Waar relevant is voor beide categorieën nagegaan of de bankgroepen transparant zijn over de volgende thema's:

- de eigendomsstructuur van de bankgroep inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen van de bankgroep, ook die in belastingparadijzen;
- de belastingbetalingen van de bankgroep, uitgesplitst per land;
- welk deel van de activa van de bankgroep geïnvesteerd is in financieringen en welk deel in financiële handelsactiviteiten, alsmede welk deel van de inkomsten van de bankgroep op financiële handel gebaseerd is;
- het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars;
- welke lobby-activiteiten de bankgroep onderneemt, zelfstandig of gezamenlijk met anderen;
- het beleid dat de bankgroep hanteert om maatschappelijk verantwoord te investeren;
- de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden;
- de bedrijven, overheden en financiële instrumenten waarin de bankgroep investeert;
- de dialoog die een bankgroep voert met de bedrijven en overheden waarin geïnvesteerd wordt, om verbeteringen op duurzaamheidsgebied te bereiken.

* ASN Bank is een volledige dochter van SNS Reaal, maar wordt apart behandeld omdat de bank een formeel eigen beleid voert en zelfstandig bij de grootste tien banken op de Nederlandse spaarmarkt hoort.

Ook is nagegaan hoe de bankgroepen er voor zorgen dat klachten van consumenten en maatschappelijke organisaties over hun bedrijfsvoering serieus genomen worden en - wanneer gegrond - tot aanpassingen leiden.

Twee scoretabellen zijn opgesteld met 28 vragen over bankinvesteringen en 20 vragen over vermogensbeheer. Voor iedere vraag is nagegaan of die relevant is voor de betreffende bankgroep en voor iedere relevante vraag die bevestigend beantwoord kon worden op basis van publiekelijk beschikbare informatie (websites, jaarverslagen en andere publicaties) is een punt toegekend. Maximaal drie bonuspunten zijn toegekend als een bevestigend antwoord kon worden gegeven op een vraag die ging over een van de drie belangrijkste investeringsvormen waarmee de bank of vermogensbeheerder zich bezig houdt. Het aantal punten (plus het aantal bonuspunten) gedeeld door het aantal vragen bepaalt de scores voor beide categorieën, door de uitkomst van deze breuk met 10 te vermenigvuldigen en af te ronden. Dit levert twee scores op - een voor bankinvesteringen en een voor vermogensbeheer - op een schaal van 1 tot 10. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de scores van de tien bankgroepen.

Overzicht scores van de 10 bankgroepen voor Transparantie en Verantwoording

Bankgroep	Bankinvesteringen	Vermogensbeheer
ABN Amro	4	3
Aegon	4	4
ASN Bank	9	10
Delta Lloyd	3	7
ING	4	7
NIBC	7	3
Rabobank	4	2
SNS Reaal	3	8
Triodos	8	8
Van Lanschot	8	7

Uit het overzicht in bovenstaande tabel blijkt dat de scores van de tien onderzochte Nederlandse bankgroepen voor transparantie en verantwoording sterk uiteenlopen.

Ten aanzien van transparantie en verantwoording over hun **bankinvesteringen** scoort ASN Bank het beste met een 9. Triodos en Van Lanschot scoren beiden een 8 en NIBC een ruim voldoende (7). De vier grootste banken scoren alle vier (ruim) onvoldoende: ABN Amro Bank (4), ING Bank (4), Rabobank (4) en SNS Bank (3). Ook de twee kleinere banken die onderdeel zijn van een groot verzekeringsconcern, Aegon Bank (4) en Delta Lloyd Bank (3), scoren laag.

De verdeling van de scores voor transparantie en verantwoording ten aanzien van **vermogensbeheeractiviteiten** laat een iets ander beeld zien. ASN Bank scoort een 10, gevolgd door SNS Reaal en Triodos met een 8. Delta Lloyd, ING en Van Lanschot scoren een ruim voldoende (7) voor transparantie en verantwoording over hun vermogensbeheeractiviteiten. Aegon (4), ABN Amro (3), NIBC (3) en Rabobank (2) blijven ver achter.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van de uitkomsten van dit onderzoek (uitgevoerd door Profundo) zijn door de Eerlijke Bankwijzer aanbevelingen geformuleerd voor de bankgroepen zelf, maar ook voor de overheid, toezichthouders De Nederlandsche Bank (DNB) en Autoriteit Financiële Markten (AFM), accountants en de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze aanbevelingen zijn opgenomen in Hoofdstuk 5 van dit rapport.

Inleiding

Consumenten, maatschappelijke organisaties en de overheid vinden transparantie van de financiële sector steeds belangrijker. Dit onderzoek voor de Eerlijke Bankwijzer richt zich op het beoordelen van de mate van transparantie en verantwoording van Nederlandse bankgroepen over hun investeringen in bedrijven en overheden. Daarbij gaat het zowel om de investeringen van de 10 grootste banken van Nederland*, als om de investeringen door de vermogensbeheerders die tot dezelfde bankgroepen behoren.

In september 2011 werd de transparantie van Nederlandse banken ten aanzien van hun investeringen voor het eerst onderzocht door de Eerlijke Bankwijzer in het [Praktijkonderzoek Transparantie](#). Dit nieuwe praktijkonderzoek evalueert de transparantie van banken vanuit meer invalshoeken dan het eerste onderzoek en betreft daar ook het aanverwante thema “verantwoording” bij. Het praktijkonderzoek wordt uitgevoerd door Profundo, in opdracht van de Eerlijke Bankwijzer.

De inhoud van het rapport is als volgt:

- Hoofdstuk 1 gaat in op het onderwerp transparantie en verantwoording in de financiële sector: welke vormen van transparantie en verantwoording zijn relevant en welke richtlijnen bestaan daarvoor?
- Hoofdstuk 2 beschrijft de onderzoeksmethodologie en de beoordelingscriteria.
- Hoofdstuk 3 geeft de gedetailleerde onderzoeksresultaten voor de 10 onderzochte bankgroepen weer, in aparte paragrafen voor iedere bankgroep.
- In Hoofdstuk 4 worden de onderzoeksresultaten samengevat en worden conclusies getrokken.

De eerste vier hoofdstukken zijn door Profundo geschreven, in opdracht van de Eerlijke Bankwijzer.

- In Hoofdstuk 5 worden door de Eerlijke Bankwijzer aanbevelingen gedaan aan de bankgroepen en aan andere betrokken partijen om de transparantie en verantwoording van de bankgroepen ten aanzien van hun bankinvesteringen en hun vermogensbeheeractiviteiten te verbeteren.

Een samenvatting van de resultaten van dit onderzoek vindt u op de eerste pagina's van dit rapport.

Disclaimer

Meningen op deelonderwerpen, zoals verwoord in dit rapport, geven niet noodzakelijkerwijs de mening weer van alle in de Eerlijke Bankwijzer deelnemende organisaties.

* Negen bankgroepen zijn geselecteerd door de Eerlijke Bankwijzer op basis van hun marktaandeel op de Nederlandse markt voor betaal- en spaarrekeningen. Triodos Bank is als tiende bankgroep geselecteerd omdat de bank een specifieke plek inneemt op de Nederlandse bankenmarkt.

Hoofdstuk 1 Transparantie in de financiële sector

1.1 Waarom transparantie?

Een van de basisprincipes van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is transparantie. Volgens onder meer de *OECD Guidelines for Multinational Enterprises* en *ISO 26000* richtlijn over MVO moeten bedrijven open en duidelijk zijn over het beleid en de activiteiten van het bedrijf, inclusief de implementatie daarvan.¹

Dit geldt zeker voor financiële instellingen, voor wie het vertrouwen van de samenleving van groot belang is. De roep om transparantie in de financiële sector neemt toe, bij consumenten, maatschappelijke organisaties en de overheid. Tijdens het publiekssymposium naar aanleiding van het tweejarig bestaan van de Eerlijke Bankwijzer op 27 januari 2011 zei toenmalig minister De Jager van Financiën: “Zeker nu het vertrouwen in de financiële sector een flinke knauw heeft gekregen is transparantie ontzettend belangrijk en speerpunt in mijn beleid: niet alleen in het belang van de stabiliteit van de financiële markten, maar vooral om burgers weer met vertrouwen hun tientjes naar de bank te laten brengen.”²

Dat vertrouwen kan door banken mede herwonnen worden door meer openheid te geven over waar ze hun geld in investeren, welke keuzes ze maken en hoe zij hun medewerkers aansturen. Consumenten, overheid en politiek, media en maatschappelijke organisaties hebben daar behoefte aan.³

1.2 Vormen van transparantie

Als bankgroepen maatschappelijk verantwoord willen opereren, zijn er verschillende onderwerpen waarover zij transparant zouden moeten zijn naar hun klanten, aandeelhouders, maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden. De volgende paragrafen gaan verder in op deze verschillende vormen van transparantie.

1.2.1 Transparantie over MVO-beleid

De meest gezaghebbende richtlijnen voor de rapportage door bedrijven over hun MVO-beleid zijn de *Sustainability Reporting Guidelines* van het *Reporting Framework* van het *Global Reporting Initiative (GRI)*. Voor de financiële sector zijn deze richtlijnen door het GRI verder uitgewerkt in het *Financial Services Sector Supplement*.

Een duurzaamheidsverslag moet een gebalanceerde en redelijke weergave zijn van de prestaties van een organisatie op het gebied van MVO. De GRI Richtlijnen geven aan hoe organisaties hun rapportage procedures kunnen inrichten én wat er gerapporteerd zou moeten worden. Ook wordt er rekening gehouden met verschillen tussen industriële sectoren in de Sector Supplements, waarin met name op het gebied van de effecten van producten en diensten extra indicatoren zijn opgenomen. Voor de financiële sector betekent dit onder andere dat instellingen zouden moeten rapporteren over:⁴

- Beleid en procedures aangaande beoordelen van sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS1 - FS5);
- Informatie over de portefeuilles van de verschillende bedrijfsonderdelen, inclusief een opsplitsing naar regio en economische sectoren (FS6);
- Het aantal bedrijven waarmee interactie is geweest over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10).

Ook de *Richtlijn 400* van de *Raad voor de Jaarverslaggeving* geeft weer waaraan afzonderlijke maatschappelijke jaarverslagen van middelgrote en grote ondernemingen aan zouden moeten voldoen. Het is voor een deel gebaseerd op een vorige versie van de GRI Richtlijnen (de G2, uit 2002). De Richtlijn 400 gaat ervan uit dat de organisatie in dialoog met haar maatschappelijke omgeving invulling geeft aan MVO en de keuze voor het opnemen van een toelichting op relevante maatschappelijke aspecten afstemt op de informatiebehoefte van zijn belanghebbenden. De Richtlijn 400 reikt hiervoor een kader aan (bestaande uit maatschappelijke aspecten, sociale aspecten, milieu aspecten en economische aspecten) en verwijst voor een uitwerking hiervan naar GRI en de *Handreiking voor Maatschappelijke Verslaggeving*. De Handreiking wijst de lezer erop dat de transparantie voordelen kan opleveren in de vorm van “maatschappelijke erkenning van hun betrokkenheid, verbetering van hun reputatie, vergroting van de motivatie van hun werknemers en vermindering van conflictvorming met derden.”⁵

Volgens een in februari 2013 gepubliceerd onderzoek van Ernst & Young, rapporteert de financiële sector nog steeds onvoldoende over verantwoord ondernemen.⁶ De mate waarin Nederlandse bedrijven (inclusief bankgroepen) over hun MVO-beleid transparant zijn wordt elk jaar in opdracht van het ministerie van Economische Zaken gemeten in de *Transparantiebenchmark*.⁷ De beleidsonderzoeken van de Eerlijke Bankwijzer kijken ook naar dit onderwerp in het thema transparantie en verantwoording.

Door de Europese Commissie is in april 2013 een conceptrichtlijn gepresenteerd (COM(2013) 207 final) om de verslaggeving door grote ondernemingen in de Europese Unie over sociale en milieugerelateerde onderwerpen te verbeteren. De richtlijn verplicht grote ondernemingen met meer dan 500 medewerkers om relevante en materiële informatie over sociale en milieugerelateerde onderwerpen openbaar te maken.⁸

1.2.2 Transparantie over financiële producten

Na een reeks schandalen rondom grote groepen consumenten die minimaal zijn voorgelicht over de risico's van de financiële producten die ze afdemen, wordt transparantie over de voorwaarden en risico's van financiële producten steeds belangrijker gevonden. Daarnaast wordt er om meer inzicht gevraagd in de resultaten van financiële producten zoals het pensioen. In Nederland waken de Autoriteit Financiële Markten (AFM) en organisaties als de Consumentenbond hierover.

De AFM houdt toezicht op de financiële markten, waaronder de aanbieders van financiële producten. De informatie van deze aanbieders “dient feitelijk juist, begrijpelijk en niet misleidend te zijn”.⁹ Om de informatievoorziening richting consument te verbeteren, verplichtte de AFM de pensioenuitvoerders tot het uitgeven van een jaarlijks pensioenoverzicht. Ook introduceerde de AFM de financiële bijsluiter met een icoontje waarmee financiële ondernemingen kunnen aangeven hoe groot de risico's van een product zijn. Via haar website en brochures informeert de AFM de consument over de financiële markten en de te maken keuzes bij de aankoop van een financieel product.

De Consumentenbond publiceert regelmatig onderzoeken naar de vergelijking van financiële dienstverleners en producten.¹⁰ Ook voert de bond campagne waarin consumenten worden opgeroepen om producten te melden die ze niet begrijpen en banken om simpele, betrouwbare financiële basisproducten te ontwikkelen.¹¹

De transparantie van financiële instellingen over hun producten en productvoorwaarden krijgt ook aandacht op vergelijkingsites zoals Independer.nl.

1.2.3 Transparantie over handelsactiviteiten

Sinds de financiële crisis eind 2008 uitbrak, is er veel gediscussieerd over de handelsactiviteiten van banken op financiële markten. Door commissies van deskundigen in de Verenigde Staten (Volcker), Groot-Brittannië (Vickers) en de Europese Unie (Liikanen) zijn de afgelopen jaren plannen gelanceerd - die gedeeltelijk ook in regelgeving zijn omgezet - om de handelsactiviteiten die banken voor eigen rekening ondernemen aan banden te leggen en deze handelsactiviteiten organisatorische te scheiden van de normale bankdiensten. In Nederland heeft de Commissie Structuur Nederlands Banken, onder voorzitterschap van Herman Wijffels, zich in juni 2013 bij deze ideeën aan: "Gelet op het voorgaande, is het wenselijk een wettelijke limiet aan handelsactiviteiten te stellen, zoals door de commissie-Liikanen voorgesteld." In navolging van de commissie-Liikanen, stelt de commissie-Wijffels voor dat maximaal 15% van de bankbalans gebruikt mag worden voor handelsactiviteiten voor eigen rekening.¹² Onduidelijk is hoe hoog dit percentage is voor de Nederlandse banken.

1.2.4 Transparantie over lobby-activiteiten

Net als andere bedrijven zouden banken transparant moeten zijn over hun lobbyactiviteiten. In de *Sustainability Reporting Guidelines* van het *Reporting Framework* van het *Global Reporting Initiative (GRI)* zijn hierover een aantal criteria opgenomen. Criteria 4.14 tot en met 4.17 gaan over stakeholder engagement van organisaties: wie zijn de stakeholders, hoe worden die geïdentificeerd, wat is de frequentie van het contact met de stakeholders en wat gebeurt er met de verzamelde informatie?

Daarnaast zijn indicatoren SO5 en SO6 van belang. SO5 gaat expliciet over de beleidsstandpunten van het bedrijf en de participatie in publieke beleidsontwikkeling en lobbyen. SO6 gaat over financiële bijdragen aan politieke partijen en instellingen.¹³

1.2.5 Transparantie over belastingen

Voor de nationale welvaart, een goed ondernemingsklimaat en economische ontwikkeling hebben overheden belastingopbrengsten nodig. Daarvan creëren overheden publieke voorzieningen zoals infrastructuur, onderwijs, gezondheidszorg, en een sociaal vangnet. Bedrijven kunnen daaraan bijdragen door een rechtvaardig bedrag aan belasting te betalen. Net als andere grote ondernemingen wordt van financiële instellingen verwacht dat zij transparant zijn over de belastingen die ze betalen in de landen waar zij actief zijn. Dit onderwerp - *country-by-country reporting* - wordt in Nederland bijvoorbeeld door Tax Justice NL naar voren gebracht.¹⁴

Voor Europese banken en vermogensbeheerders wordt *country-by-country reporting* binnenkort verplicht. In juli 2013 werd Europese richtlijn 2013/36/EU - beter bekend als de *Capital Requirements Directive IV* - van kracht. Deze Europese richtlijn zet het Bazel Kapitaal Akkoord III om in Europese regelgeving en moet door de lidstaten voor 31 december 2013 in wetgeving zijn omgezet.¹⁵ Als onderdeel van deze richtlijn moeten alle Europese banken en vermogensbeheerders vanaf 1 januari 2015 een uitsplitsing publiceren van hun omzet, winst voor belastingen, betaalde belastingen en ontvangen subsidies voor elk land waarin ze actief zijn.¹⁶

1.2.6 Transparantie over investeringen

Het doen van investeringen in bedrijven en overheden, door middel van leningen en beleggingen, is essentieel voor iedere bankgroep. Ook de bankgroepen die zich alleen op particulieren richten, investeren meestal óók in bedrijven, andere banken en overheden om hun overtollige geld voor kortere of langere tijd weg te zetten. Zonder dergelijke investeringen kan een bank niet functioneren.

De transparantie over deze investeringen is echter vaak maar beperkt: in hun financiële jaarverslagen geven banken wel informatie over de omvang van hun investeringen en tot op zekere hoogte ook over de manier waarop ze investeringsbesluiten nemen. Over de specifieke bedrijven en overheden waarin de bankgroep investeert wordt echter weinig tot geen informatie gegeven.

In de samenleving, in het bijzonder bij maatschappelijke organisaties, groeit echter de behoefte aan specifieke informatie over de bedrijven en overheden die bankgroepen met hun leningen en beleggingen financieel ondersteunen. In hoeverre investeren banken in bedrijven die controversiële wapens produceren, biodiversiteit bedreigen, een sterke bijdrage leveren aan klimaatverandering of mensenrechten schenden? En op welke manieren proberen banken aan deze problemen iets te doen? Dit zijn vragen die steeds breder leven en waar meer transparantie een antwoord op kan bieden.

Een goed onderbouwd MVO-beleid van banken is belangrijk, maar biedt geen garantie dat in de praktijk niet toch geïnvesteerd wordt in bedrijven die niet aan het beleid voldoen. Om de implementatie van hun MVO-beleid te versterken en om het vertrouwen van de samenleving te behouden zou het goed zijn als banken meer transparant zijn over welke bedrijven en overheden zij met hun leningen en beleggingen financieel ondersteunen. In aanvulling daarop zouden ze informatie moeten geven over wat ze aan deze problemen proberen te doen.

Voor de Eerlijke Bankwijzer is dit van cruciaal belang: “Door het beleid en de financieringspraktijk van de banken te vergelijken moet de Eerlijke Bankwijzer concurrentie op MVO stimuleren: een proces dat leidt tot het formuleren en in de praktijk brengen van steeds beter beleid op het gebied van belangrijke duurzaamheidsthema’s.”¹⁷

1.3 Eisen ten aanzien van transparantie in de financiële regelgeving

In internationale afspraken voor de financiële sector, zoals het Bazel Kapitaal Akkoord II uit 2006, zijn voor financiële instellingen verplichtingen opgenomen om meer dan voorheen informatie te publiceren over hun kredieten en beleggingen. In de zogenaamde Pillar III van het akkoord worden banken verplicht om meer openheid te geven over hun investeringen de risico's die ze daarmee lopen.¹⁸ Deze regels zijn wereldwijd inmiddels in wetgeving verankerd en worden verder ingevuld door gedetailleerde regelingen van financiële toezichthouders, zoals de AFM en DNB in Nederland.

Veel toezichthouders stellen ook eigen transparantieregels. Vrij vergaand zijn de regels van de *Securities and Exchange Commission (SEC)* in de Verenigde Staten, die bedoeld zijn om een goede werking van de kapitaalmarkt te bevorderen en misbruik van voorkennis te voorkomen. Het gaat daarbij enerzijds om regels die financiële instellingen tot meer transparantie verplichten. De SEC verplicht bijvoorbeeld alle Amerikaanse vermogensbeheerders om ieder kwartaal een Form 13-F in te vullen, waarop zij geaggregeerd moeten aangeven welke aandelen zij beheren voor hun klanten, via beleggingsfondsen of via andere vormen van vermogensbeheer.¹⁹

Anderzijds gaat het om regels die beursgenoteerde bedrijven verplichten om transparant te zijn over de financiële instellingen die hen financieren. Zo moeten alle beursgenoteerde bedrijven de leningcontracten die zij afsluiten met banksyndicaten integraal publiceren als bijlage bij het jaarverslag (Form 10-K), als bijlage bij een kwartaalverslag (Form 10-Q) of tussentijds via een zogenaamde Form 8-K. De namen van de betrokken banken, de bedragen en de leningsvoorwaarden zijn daarmee transparant.²⁰

Tijdens dit onderzoek gaf een aantal Nederlandse banken echter aan dat de Nederlandse situatie niet vergelijkbaar is met de situatie in de Verenigde Staten, omdat in de Wet bescherming persoonsgegevens en de Algemene Bankvoorwaarden bepalingen zijn opgenomen over de vertrouwelijkheid van klantgegevens, waardoor zij informatie niet zouden mogen geven. In hoeverre deze regelgeving grenzen stelt aan de transparantie over investeringen door bankgroepen is op verzoek van Eerlijke Bankwijzer in augustus 2011 onderzocht door advocatenkantoor Van den Biesen Boesveld Advocaten. De volgende paragrafen gaan hier verder op in.

1.3.1 Wet Bescherming Persoonsgegevens

De Wet bescherming persoonsgegevens heeft betrekking op handelingen met persoonsgegevens: elk gegeven betreffende een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon. Gegevens van een rechtspersoon, een publiekrechtelijk lichaam of een overheid vallen niet onder de werking van de Wet bescherming persoonsgegevens.²¹ De Wet bescherming persoonsgegevens staat dus niet in de weg aan het verstrekken door banken van de informatie over verstrekte leningen aan bedrijven en overheden.

De persoonsgegevens van de private banking klanten zijn wel beschermd onder de Wet bescherming persoonsgegevens, voor zover het hier om natuurlijke personen gaat. Maar banken kunnen wel gegevens over beleggingen namens private banking klanten verstrekken indien zij daarbij geen *“gegevens bekend maken die leiden of kunnen leiden tot de identificatie van de private banking klanten.”*²²

1.3.2 Algemene Bankvoorwaarden

De Algemene Bankvoorwaarden zijn tot stand gekomen in overleg tussen de Nederlandse Vereniging Banken (NVB) en de Consumentenbond. Zij gelden voor alle rechtsverhoudingen tussen de bank en de cliënt, voor zover daarvan niet is afgeweken in overeenkomsten en/of in bijzondere voorwaarden.²³

In de Algemene Bankvoorwaarden zijn bepalingen opgenomen over het registreren en bewaren van cliënt- en persoonsgegevens. Maar *“over het verstrekken van cliëntgegevens aan derden is niets bepaald”* en *“Uit de artikelen 7 en 10 van de Algemene Bankvoorwaarden over cliëntgegevens en persoonsgegevens en uit de overige bepalingen van de Algemene Bankvoorwaarden is geen absolute verplichting tot geheimhouding voor de bank af te leiden.”* Wel wordt in de Algemene Bankvoorwaarden de in het Burgerlijk Wetboek opgenomen zorgplicht voor opdrachtnemers uitgewerkt die op elke overeenkomst tot opdracht van toepassing is: *“De bank neemt bij haar dienstverlening de nodige zorgvuldigheid in acht en houdt daarbij naar beste vermogen rekening met de belangen van de cliënt.”*²⁴

Dit heeft consequenties voor de vraag of de bank gegevens over cliënten aan derden ter beschikking mag stellen. *“Mocht het ter beschikking stellen aan derden van gegevens over verstrekte leningen schade aan die bedrijven of overheden kunnen toebrengen, bijvoorbeeld aan hun concurrentiepositie of hun reputatie, dan zou het openbaar maken van die gegevens door de bank strijdig kunnen zijn met de op de bank rustende zorgplicht. (...) Wordt de in de Algemene Bankvoorwaarden opgenomen zorgplicht geschonden en heeft deze schending tot schade geleid, dan kan de bank voor die schade aansprakelijk worden gehouden. Met het overtreden van wetgeving heeft dit niets te maken; wel met het niet nakomen van – al dan niet bij algemene voorwaarden – overeengekomen verplichtingen.”* Van den Biesen Boesveld Advocaten geeft overigens aan hierover geen rechtspraak te hebben gevonden.²⁵

Tenslotte, zoals gezegd *“staat het de bank vrij om bij overeenkomst met de cliënt af te wijken van de Algemene Bankvoorwaarden. Zo kan bij overeenkomst worden afgesproken dat bepaalde gegevens aan derden mogen worden verstrekt of aan derden ter inzage mogen worden gegeven.”*²⁶

1.3.3 Overige

Anders dan de hiervoor al besproken Wet bescherming persoonsgegevens, de Algemene Bankvoorwaarden en de zorgplicht uit het Burgerlijk Wetboek zijn in alle overige op banken van toepassing zijnde wet- en regelgeving geen bepalingen over een geheimhoudingsverplichting voor banken gevonden. In de Wet op het financieel toezicht (Wft) *“zijn op het punt van de zorgvuldige behandeling van cliënten en consumenten met name verplichtingen inzake het verstrekken van informatie en advies over producten en diensten aan cliënten opgenomen”* (zie ook paragraaf 1.2.2).²⁷

Geconcludeerd kan dus worden dat wet- en regelgeving de bankgroepen op geen enkele wijze belet om transparant te zijn over in welke bedrijven en overheden zij beleggen. Dat geldt zowel voor de beleggingen in het kader van bankinvesteringen als in het kader van vermogensbeheer, mits het gaat om geaggregeerde gegevens (dus alle beleggingen voor alle klanten gezamenlijk).

Wet- en regelgeving belet de bankgroepen ook niet om transparant te zijn over aan welke bedrijven en overheden zij leningen verstrekken, mits de bank deze transparantie heeft aangekondigd in de leningsvoorwaarden die golden ten tijde van de verstrekking van de lening. Voor bestaande leningen kan dit dus een belemmering opleveren. Maar wet- en regelgeving weerhoudt de banken er niet van om hun bankvoorwaarden vanaf heden aan te passen om meer transparantie mogelijk te maken over de bedrijven en overheden waaraan zij leningen verstrekken.

Hoofdstuk 2 Onderzoeksmethodologie

2.1 Onderzoeksdoel

De Eerlijke Bankwijzer streeft er naar dat bankgroepen bijdragen aan een duurzame en sociaal rechtvaardige samenleving. Transparantie en verantwoording spelen daarbij een belangrijke rol: banken moeten de samenleving inzicht bieden in hun doen en laten - in hun bedrijfsvoering, investeringen en financiële dienstverlening - én de samenleving moet banken kunnen aanspreken op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Deze praktijkstudie richt daarom expliciet de aandacht op transparantie en verantwoording, om de bankgroepen die door de Eerlijke Bankwijzer worden onderzocht te stimuleren om nu en in de toekomst transparanter te zijn over de bijdrage die zij leveren aan de ontwikkeling van een duurzame samenleving. In het verlengde daarvan, zouden bankgroepen verantwoording moeten afleggen over de investeringskeuzes die zij maken en zich ontvankelijk moeten tonen voor maatschappelijke kritiek op (de gevolgen van) deze keuzes.

2.2 Onderzoeksgroep

De Nederlandse bankgroepen die in dit praktijkonderzoek door de Eerlijke Bankwijzer beoordeeld worden zijn:

- ABN Amro Bank
- Aegon, als moedermaatschappij van Aegon Bank en Knab
- ASN Bank*
- Delta Lloyd, als moedermaatschappij van Delta Lloyd Bank
- ING Groep, als moedermaatschappij van ING Bank
- NIBC
- Rabobank Groep, als moedermaatschappij van Rabobank en Friesland Bank
- SNS Reaal, als moedermaatschappij van SNS Bank en Regio Bank
- Triodos Bank
- Van Lanschot

In dit praktijkonderzoek worden deze bankgroepen (inclusief hun binnen- en buitenlandse dochters) beoordeeld op hun mate van transparantie en verantwoording.

2.3 Definities

In dit onderzoek worden de volgende definities gehanteerd:

* ASN Bank is een volledige dochter van SNS Reaal, maar wordt apart behandeld omdat de bank een formeel eigen beleid voert en zelfstandig bij de grootste tien banken op de Nederlandse spaarmarkt hoort.

- **Bankgroep:** Een bankgroep is een groep financiële instellingen die eigendom zijn van dezelfde holdingmaatschappij. Tenminste een van de dochtermaatschappijen in de groep houdt zich met bankieren bezig, terwijl andere dochtermaatschappijen zich bezig kunnen houden met verzekeren of vermogensbeheer. Bankieren hoeft niet de hoofdactiviteit van de bankgroep te zijn, sommige van de bankgroepen die in dit onderzoek betrokken worden (zie sectie 2.2) houden zich voornamelijk met verzekeren en/of vermogensbeheer bezig. Wel bieden alle bankgroepen die in dit onderzoek betrokken worden op de Nederlandse markt bankdiensten, in de eerste plaats betaal- en spaarrekeningen, aan particulieren aan.
- **Bankinvesteringen:** het totaal van alle manieren waarop een bank in bedrijven en overheden investeert, of deze financiert, met het geld dat de bank ter beschikking heeft. Er zijn verschillende vormen van bankinvesteringen die door ons in twee categorieën worden ingedeeld: leningen en beleggingen door de bank;
- **Balanstotaal:** de totale omvang van al het geld dat de bank ter beschikking heeft. Dat geld is deels afkomstig van aandeelhouders en deels van het geld dat particuliere en zakelijke rekeninghouders aan de bank hebben toevertrouwd. Daarnaast leent de bank zelf ook geld;
- **Door klanten toevertrouwd geld:** al het geld dat particuliere en zakelijke klanten bij de bank op betaal- en spaarrekeningen, deposito's, etc. hebben gezet;
- **Beleggingen:** investeringen in handelbare waardepapieren - zoals aandelen, obligaties, grondstoftermijncontracten, securitisaties, derivaten en externe beleggingsfondsen - plus investeringen in onroerend goed en private equity. Als een bank een deel van het door klanten toevertrouwd geld wil beleggen, wordt dat meestal uitbesteed aan een vermogensbeheerder, vaak een zusterbedrijf dat tot dezelfde bankgroep behoort;
- **Leningen:** alle vormen van kredietverlening door de bank aan bedrijven en overheden. Banken lenen uiteraard ook geld uit aan particulieren, maar dergelijke leningen spelen in dit onderzoek geen rol;
- **Financiële activa:** verzamelnaam voor alle vormen van beleggingen en soms ook leningen. Banken maken vaak onderscheid tussen financiële activa voor verkoop en financiële activa tegen reële waarde. Dat onderscheid hangt samen met de vraag voor hoe lang de bank de beleggingen in bezit wil houden en met de manier waarop de waarde bepaald wordt (op basis van de aankoopprijs of de huidige marktprijs);
- **Aandeel:** een waardepapier dat een stukje van het kapitaal van een beursgenoteerde onderneming vertegenwoordigt. Een aandeelhouder is mede-eigenaar van de onderneming en ontvangt daarvoor een wisselend dividend, dat afhangt van de winstgevendheid van de onderneming;
- **Obligatie:** een waardepapier dat een relatief klein, handelbaar deel van een (obligatie)lening vertegenwoordigt. Een obligatiehouder is geen mede-eigenaar van de onderneming, maar heeft geld uitgeleend en ontvangt daar een (meestal vaste) rentevergoeding over;
- **Securitisatie:** een specifiek soort obligatie, waarbij het onderpand bestaat uit een pakket (hypotheek)leningen. Door hypotheekleningen te securitiseren (doorverkopen aan beleggers), krijgen banken veel eerder hun geld terug dan als ze moeten wachten op de aflossing van deze hypotheekleningen. Dat geld kunnen ze dan weer uitlenen, wat vaak goedkoper is dan als banken nieuwe leningen moeten aantrekken om kredieten te kunnen blijven vertrekken. De rente die door de hypotheekklanten aan de bank wordt betaald, wordt ondertussen gebruikt om rente te betalen aan de kopers van de securitisaties;
- **Derivaten:** alle vormen van afgeleide beleggingen, zoals opties, termijncontracten (futures), interest swaps, currency swaps en credit default swaps;
- **Vastgoed:** woningen, kantoren, winkelcentra, parkeergarages en andere vormen van onroerend goed

- **Private equity:** deelneming in het kapitaal van een niet-beursgenoteerde onderneming. In vergelijking met een belegging in beursgenoteerde aandelen, is een belegging in private equity moeilijker te verkopen. Om risico's te beperken, invloed te kunnen uitoefenen op het bedrijfsbeleid en om maximaal te profiteren van eventuele groei, wordt bij private equity vaak een groot belang - van 5 tot meer dan 50% - genomen;
- **Deelnemingen:** bedrijven in de financiële sector die gedeeltelijk in handen van de bankgroep zijn, maar waar de bankgroep geen volledige controle over heeft (minder dan 50% van de aandelen);
- **Vermogensbeheer:** het beleggen van geld (vermogen) voor interne of externe klanten. Hoewel er ook veel zelfstandige vermogensbeheerders zijn, hebben veel bankgroepen eigen dochtermaatschappijen die zich met vermogensbeheer bezig houden. Deze vermogensbeheerder kan werken voor interne klanten, dus voor een bank of verzekeraar die tot dezelfde bankgroep behoort. Sommige banken laten een deel van hun balanstotaal beleggen door een vermogensbeheerder (die tot dezelfde bankgroep behoort), terwijl (levens)verzekeringsmaatschappijen vaak een heel groot deel van de binnengekomen premies laten beleggen door een vermogensbeheerder (die tot dezelfde bankgroep behoort).
De vermogensbeheerder kan echter ook beleggen voor externe, particuliere en institutionele, klanten. (N.B. In dat geval gaat het dus niet om (spaar)geld dat klanten aan de banken hebben toevertrouwd). Er zijn verschillende vormen van vermogensbeheer. Particuliere en institutionele klanten kunnen participeren in een beleggingsfonds dat de vermogensbeheerder zelf heeft opgezet. Welgestelde particulieren kunnen hun vermogen ook meer op maat laten beheren, als onderdeel van de private banking-diensten van de bank. En institutionele klanten, zoals pensioenfondsen, verzekeraars, charitatieve instellingen, e.a., kunnen een mandaat aan de vermogensbeheerder verstrekken om (een deel van) hun vermogen te beheren.
- **Beleggingsfonds:** een vorm van vermogensbeheer waarbij geld van verschillende beleggers wordt gecombineerd in een fonds. Het geld in het fonds wordt belegd in verschillende bedrijven, projecten en/of overheden, waardoor de risico's gespreid worden. De opbrengsten worden naar rato verdeeld over de beleggers. De meeste beleggingsfondsen beleggen in (beursgenoteerde) aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties en/of vastgoed;
- **Private banking:** financiële dienstverlening door banken aan welgestelde particulieren. Private banking omvat een heel pakket aan - op maat gesneden - diensten, waarvan beheer van het vermogen van de klant een belangrijk onderdeel is;
- **Discretionair beheer:** Een vorm van private banking waarbij de vermogensbeheerder in opdracht van de klant belegt, maar daarbij de vrijheid heeft om - binnen afgesproken grenzen - te kiezen waarin wordt belegd;
- **Mandaat:** Opdracht van een institutionele belegger (pensioenfonds, verzekeraar, e.a.) aan een vermogensbeheerder om een bepaalde hoeveelheid geld voor hem te beleggen binnen afgesproken grenzen.
- **Assets under Management:** het beheerde vermogen, de totale waarde van alle beleggingen die een vermogensbeheerder onder beheer heeft voor interne en externe klanten.
- **Belastingparadijzen:** Een belastingparadijs is een jurisdictie die natuurlijke personen en/of ondernemingen belastingregels en -tarieven biedt die sterk afwijken van wat wereldwijd als gebruikelijk en noodzakelijk wordt gezien om noodzakelijke overheidsuitgaven te bekostigen. Om praktische redenen worden in dit onderzoek als belastingparadijzen beschouwd de jurisdicties die door drie bronnen worden genoemd in een overzicht van Tax Justice Network uit 2007.²⁸

2.4 Onderzoeksaanpak

Per bankgroep worden twee scores toegekend:

- een score voor transparantie en verantwoording ten aanzien van activiteiten van de bank zelf, waar spaargeld voor gebruikt kan worden. Deze categorie wordt kortweg omschreven als **bankinvesteringen**;
- een score voor de transparantie en verantwoording ten aanzien van de beleggingen door vermogensbeheerders die tot dezelfde bankgroep behoren. Deze vermogensbeheerders werken voor interne klanten (met name verzekeraars die tot dezelfde bankgroep behoren) en particuliere en institutionele beleggers. Voor deze beleggingen kan geen spaargeld gebruikt worden. Deze categorie wordt kortweg omschreven als **vermogensbeheer**.

Waar relevant is voor beide categorieën nagegaan of de bankgroepen transparant zijn over de volgende thema's:

- de eigendomsstructuur van de bankgroep inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen van de bankgroep, ook die in belastingparadijzen;
- de belastingbetalingen van de bankgroep, uitgesplitst per land;
- welk deel van de activa van de bankgroep geïnvesteerd is in de reële economie (leningen, beleggingen, deelnemingen) en welk deel in handelsactiviteiten op de financiële markten (beleggingen, derivaten etc.), alsmede welk deel van de inkomsten van de bankgroep op financiële handel gebaseerd is;
- het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars;
- welke lobbyactiviteiten de bankgroep onderneemt, zelfstandig of gezamenlijk met anderen;
- het beleid dat de bankgroep hanteert om maatschappelijk verantwoord te investeren;
- de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden;
- de bedrijven, overheden en financiële instrumenten waarin de bankgroep investeert;
- de dialoog die een bankgroep voert met de bedrijven en overheden waarin geïnvesteerd wordt, om verbeteringen op duurzaamheidsgebied te bereiken.

Bovendien is nagegaan hoe de bankgroepen er voor zorgen dat klachten van consumenten en maatschappelijke organisaties over hun bedrijfsvoering serieus genomen worden en - wanneer gegrond - tot aanpassingen leiden.

De bovengenoemde transparantie- en verantwoordingsthema's zijn verder geoperationaliseerd in concrete vragen (zie sectie 2.5). Geen van de vragen heeft betrekking op informatie die de bankgroepen op basis van de geldende wet- en regelgeving niet zouden mogen verstrekken. Dat betekent bijvoorbeeld dat ten aanzien van beleggingen meer transparantie gevraagd wordt dan ten aanzien van leningen, aangezien voor de laatste investeringsvorm de klantvertrouwelijkheid een rol kan spelen.

De onderzoeksvragen zijn door Profundo beantwoord, op basis van een analyse van de informatie die de bankgroepen beschikbaar voor het publiek hebben gemaakt. Dit betreft in de eerste plaats de informatie die is opgenomen in de jaarverslagen van de bankgroepen over 2012, maar ook relevante informatie die op de websites en in andere openbare publicaties van de bankgroepen te vinden is wordt meegenomen. Er zijn geen vragenlijsten rondgestuurd of interviews gehouden. Wel hebben de bankgroepen de mogelijkheid gekregen om de door Profundo ingevulde antwoorden te controleren en daar commentaar op te geven.

2.5 Concrete vragen en scoretabellen

In deze sectie worden de concrete vragen vermeld waarop de bankgroepen getoetst zijn. De vragen zijn verdeeld in twee categorieën: bankinvesteringen (2.6) en vermogensbeheer (2.7). Voor iedere vraag die bevestigend beantwoord kon worden, is een punt toegekend. Het aantal punten gedeeld door het aantal vragen bepaalt de scores voor beide categorieën, door de uitkomst van deze breuk met 10 te vermenigvuldigen en af te ronden. Het resultaat is twee scores op een schaal van 1 tot 10.

Aan deze scores hangt de Eerlijke Bankwijzer de volgende kwalificaties, overgenomen uit het onderwijs:²⁹

10	Uitstekend
9	Zeer goed
8	Goed
7	Ruim voldoende
6	Voldoende
5	Twijfelachtig
4	Onvoldoende
3	Ruim onvoldoende
2	Slecht
1	Zeer slecht

De vragen zijn voor beide categorieën onderverdeeld in de volgende groepen:

- Organisatie (alleen voor Bankinvesteringen)
- Beleid
- Investerings
- Verslaggeving
- Klachtenmechanismes

Binnen de groep “Investerings”, hebben de vragen betrekking op de volgende vormen van investeringen in bedrijven, overheden en financiële contracten:

- Zakelijke leningen (aan bedrijven en overheden)
- Beleggingen in aandelen
- Beleggingen in staatsobligaties
- Beleggingen in bedrijfsobligaties
- Beleggingen in vastgoed
- Beleggingen in beleggingsfondsen
- Participaties (private equity investeringen)
- Leningen aan banken
- Beleggingen in derivaten

Ten aanzien van de berekening van de scores gelden verder nog de volgende bijzonderheden:

- Als een vraag niet relevant is voor de bankgroep, bijvoorbeeld omdat de bankgroep een bepaalde investeringsvorm (vrijwel) niet onderneemt, wordt de vraag niet meegerekend bij het totaal aantal vragen.

- Als een vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste investeringsvormen voor de bank of vermogensbeheerder (gemeten naar het aandeel van de investeringsvorm in het balanstotaal, respectievelijk in het beheerde vermogen) is een bonuspunt toegekend bij een bevestigend antwoord. Er kunnen maximaal drie bonuspunten toegekend worden voor bankinvesteringen en maximaal drie bonuspunten voor vermogensbeheer.
- Als de som van het aantal punten plus het aantal bonuspunten, na deling door het aantal relevante vragen, boven de 1 uitkomt, wordt een score 10 toegekend.

2.6 Bankinvesteringen

Voor de categorie bankinvesteringen is nagegaan of de volgende vragen voor de bankgroep positief beantwoord kunnen worden. Als de vraag relevant is voor de bankgroep wordt in de eerste kolom een punt genoteerd. Als de vraag bevestigend kan worden beantwoord, wordt in de tweede kolom een punt genoteerd. In de derde kolom kan een bonuspunt worden genoteerd bij de vragen 11 t/m 22, mits de vraag bevestigend beantwoord kan worden en de betreffende investeringsvorm behoort tot een van de drie belangrijkste investeringsvormen voor de bank.

Thema	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22
Organisatie	1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?		
	2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?		
	3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?		
	4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?		
	5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?		
Beleid	6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?		
	7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)		
	8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?		
Investeringen	9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikenen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?		
	10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikenen en Wijfels?		
	11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS630), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?		

Thema	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22
	12 Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)? 13 Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam? 14 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd? 15 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd? 16 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd? 17 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd? 18 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd? 19 Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd? 20 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen? 21 Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt? 22 Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?			
Verslaggeving	23 Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10³¹)? 24 Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten? 25 Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd? 26 Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?			
Klachten mechanisme	27 Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank? 28 Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?			
	Totaal	A	B	C

De toegekende punten worden per kolom opgeteld (A, B en C). De score van een bankgroep voor bankinvesteringen wordt bepaald door de volgende formule:

$$(B + C) * 10 / A$$

De uitkomst wordt volgens normale regels afgerond op een geheel getal. Wanneer de uitkomst hoger dan 10 is, wordt de score afgerond op een 10.

2.7 Vermogensbeheer

Voor de categorie vermogensbeheer is nagegaan of de volgende vragen voor de bankgroep positief beantwoord kunnen worden. Als de vraag relevant is voor de bankgroep wordt in de eerste kolom een punt genoteerd. Als de vraag bevestigend kan worden beantwoord, wordt in de tweede kolom een punt genoteerd. In de derde kolom kan alleen een bonuspunt worden genoteerd bij de vragen 5 t/m 12, mits de vraag bevestigend beantwoord kan worden en de mits de vraag bevestigend beantwoord kan worden en de betreffende investeringsvorm behoort tot een van de drie belangrijkste investeringsvormen voor de vermogensbeheerder.

Thema	Vraag	Relevant	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12
Beleid	1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?		
	2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)		
Investeringsvormen	3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?		
	4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?		
	5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?		
	6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?		
	7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?		
	8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?		
	9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?		
	10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?		
	11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?		
	12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?		
	13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?		
	14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?		

Thema	Vraag	Relevant	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12
Verslaggeving	15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?		
	16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?		
	17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?		
	18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?		
Klachten mechanisme	19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?		
	20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?		
	Totaal	A	B	C

De toegekende punten worden per kolom opgeteld (A, B en C). De score van een bankgroep voor vermogensbeheer wordt bepaald door de volgende formule:

$$(B + C) * 10 / A$$

De uitkomst wordt volgens normale regels afgerond op een geheel getal. Wanneer deze formule boven de 10 uitkomt, wordt de score afgerond op een 10.

2.8 Planning

Voor het Praktijkonderzoek Transparantie en Verantwoording is de volgende planning aangehouden:

Datum	Activiteit
28 juni 2013	Profundo verstuurt concept-methodologie en planning naar de bankgroepen
22 augustus 2013	Deadline voor commentaar van de bankgroepen op de concept-methodologie
30 augustus 2013	Profundo verstuurt de definitieve methodologie naar de bankgroepen
19 september 2013	Profundo verstuurt de concept-scores naar de bankgroepen
10 oktober 2013	Deadline voor feedback van de bankgroepen op de concept-scores
15 oktober 2013	Profundo verstuurt definitief rapport naar de bankgroepen (onder embargo)
4 november 2013	Projectgroep Eerlijke Bankwijzer verstuurt persbericht naar de bankgroepen (onder embargo)
7 november 2013	Projectgroep Eerlijke Bankwijzer publiceert het rapport en het persbericht

Hoofdstuk 3 Onderzoeksresultaten per bankgroep

3.1 ABN Amro

3.1.1 Bankinvesteringen

Tabel 1 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van ABN Amro Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (43,1% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn leningen aan bedrijven (26,9%), leningen aan banken (11,8%) en staatsobligaties (4,3%) het belangrijkste.

Tabel 1 Bankinvesteringen ABN Amro Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 9.796	2,5%	32
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 169.837	43,1%	33
1	Leningen aan bedrijven	€ 106.224	26,9%	34
	Leningen aan overheden	€ 1.329	0,3%	35
2	Leningen aan banken	€ 46.398	11,8%	36
	Aandelen	€ 2.763	0,7%	37
	Bedrijfsobligaties	€ 7.034	1,8%	38
3	Staatsobligaties	€ 16.960	4,3%	39
	Vastgoed		0,0%	
	Beleggingsfondsen		0,0%	
	Derivaten	€ 15.726	4,0%	40
	Participaties en private equity	€ 1.145	0,3%	41
	Commodities	€ 506	0,1%	42
	Overig	€ 16.686	4,2%	43
	Totaal	€ 394.404		

In Tabel 2 wordt de mate van transparantie en verantwoording van ABN Amro Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor ABN Amro Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van ABN Amro Bank in Tabel 1. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin ABN Amro investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 2 Beoordeling bankinvesteringen ABN Amro Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	44	Geen eigendomsstructuur, alleen lijst met belangrijkste dochters.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Ja	Nee	45	Sommige dochterondernemingen, zoals in Jersey, hebben eigen websites. Geen nadere info te vinden over de activiteiten van dochterbedrijven in Zug en op de Marshall Islands.
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	46	Citaat: "ABN AMRO's effective tax rate in 2012 is affected by (..) a mix of income rates that are applied to profits and losses in various countries outside the Netherlands." Geen verdere uitsplitsing.
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	47	
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee		
Beleid					
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	48	
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee	49	Uitsluitingslijst noemt criteria, maar geen namen van bedrijven.
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja	50	
Investeringen					
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wjifels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Ja	51	Hoewel geen percentages worden weergegeven is het overzicht voldoende duidelijk omdat het de tweedeling tussen leningen en trading assets weergeeft.
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier	Ja	Ja	52	<i>Net trading income</i> apart

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking	
					weergegeven.	
11	inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja	Ja	53	Uitsplitsing naar regio (p. 153) en naar sector (p. 155)
12	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Ja	Ja	53	
12	Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Nee		54	Uitsplitsing niet gedetailleerd genoeg.
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Ja	Nee			
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		55	
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		56	
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			57	Geen vastgoedbeleggingen op de balans
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	58	Uitsplitsing per land voor staatsobligaties "available for sale" (p. 273), 86% van alle staatsobligaties op de balans.
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee			59	Geen beleggingen in beleggingsfondsen op de balans
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee		60	Alleen voor staatsobligaties "available for sale" (p. 273), maar niet voor andere categorieën.
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Nee			61	Namen van bedrijven waarin geparticipeerd wordt, worden gepubliceerd. Maar de omvang van deze investeringen is te gering om relevant te zijn.
21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		62	
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Nee		63	Derivaten slechts uitgesplitst in interest, currency en other, geen verdere uitleg.
Verslaglegging						
23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Nee		64	Interacties met stakeholders, maar niet met bedrijven waarin geïnvesteerd wordt.

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
24 Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee		65	Interacties met stakeholders, maar niet met bedrijven waarin geïnvesteerd wordt.
25 Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
26 Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Nee		66	"Ondanks dat de gegevens in deze publicatie niet extern zijn geverifieerd, is de informatie naar ons beste weten juist en betrouwbaar."
Klachtenmechanisme					
27 Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	Ja	Ja		67	
28 Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee		68	
Totaal	25	8	2		Score: 4

De score voor ABN Amro Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (8) plus het aantal bonuspunten (2) te delen door het totaal aantal relevante vragen (25). Op een schaal van 1 tot 10 scoort ABN Amro Bank een 4 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.1.2 Vermogensbeheer

Tabel 3 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de ABN Amro Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar de regio waar de dochtermaatschappijen gevestigd zijn.

Tabel 3 Beheerd vermogen ABN Amro Groep per regio

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Nederland	€ 76.657	47%	69
Rest van Europa	€ 71.764	44%	70
Azië en rest van de wereld	€ 14.679	9%	71
Totaal	€ 163.100		

In Tabel 4 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de ABN Amro Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor ABN Amro Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van ABN Amro Groep in Tabel 3. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin ABN Amro investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 4 Beoordeling vermogensbeheer ABN Amro Groep

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleed					
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	72	Vermogensbeheer genoemd als een van de rollen van de bank waarvoor de policy geldt.
2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee	73	Uitsluitingslijst noemt criteria, maar geen namen van bedrijven.
Investeringen					
3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Nee	74	
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Ja	75	
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	76	Geen precieze gegevens bekend, maar waarschijnlijk vertegenwoordigen de eigen beleggingsfondsen slechts een klein deel van het totale beheerde vermogen - dus geen bonuspunt.
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	77	Geen precieze gegevens bekend, maar waarschijnlijk vertegenwoordigen de eigen beleggingsfondsen slechts een klein deel van het totale beheerde vermogen - dus geen bonuspunt.
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen en staatsobligaties.
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen	Ja	Nee		

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
9 in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd? Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee				Commentaar ABN Amro: "Voor klanten zijn de namen van de fondsen waarin wordt belegd openbaar".
10 Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee			
11 Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				
12 Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
13 Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee			
14 Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				
Verslaglegging					
15 Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Nee			"Ondanks dat de gegevens in deze publicatie niet extern zijn geverifieerd, is de informatie naar ons beste weten juist en betrouwbaar."
16 Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Nee			
17 Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee			
18 Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Nee		78	
Klachtenmechanisme					
19 Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Ja		79	
20 Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de	Ja	Nee		80	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
vermogensbeheerder?					
Totaal	17	5	0		Score: 3

De score voor ABN Amro Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (5) plus het aantal bonuspunten (0) te delen door het totaal aantal relevante vragen (17). Op een schaal van 1 tot 10 scoort ABN Amro Bank een 3 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.2 Aegon

3.2.1 Bankinvesteringen

Tabel 5 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van Aegon Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (58,8% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn bedrijfsobligaties (26,2%), staatsobligaties (5,6%) en leningen aan banken (2,6%) het belangrijkste.

Tabel 5 Bankinvesteringen Aegon Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 264	3,4%	81
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 4.504	58,8%	82
	Leningen aan bedrijven	€ 12	0,2%	83
	Leningen aan overheden		0,0%	
3	Leningen aan banken	€ 198	2,6%	84
	Aandelen		0,0%	
1	Bedrijfsobligaties	€ 2.007	26,2%	85
2	Staatsobligaties	€ 427	5,6%	86
	Vastgoed		0,0%	
	Beleggingsfondsen	€ 153	2,0%	87
	Derivaten	€ 32	0,4%	88
	Participaties en private equity		0,0%	
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 61	0,8%	89
	Totaal	€ 7.658		

In Tabel 6 wordt de mate van transparantie en verantwoording van Aegon Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Aegon Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van Aegon Bank in Tabel 5. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Aegon investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 6 Beoordeling bankinvesteringen Aegon Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	90	Belangrijke dochtermaatschappijen worden in het jaarverslag genoemd, maar volledig overzicht ontbreekt.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Ja	Ja	91	Aegon Ireland biedt beleggingsproducten voor Britse klanten: "Products available offer virtually tax-free investment growth, and can also be used for inheritance tax planning"
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	92	Uitsplitsing belastingbetalingen voor Nederland, VS, UK en "New markets". De Aegon Groep is echter actief in meer dan 20 landen (p. 292).
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	93	
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee		
Beleid					
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	94	
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja	95	
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd	Ja	Ja	96	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?					
Investeringsen					
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Nee	97	Overzicht biedt geen inzicht, niet gerelateerd aan limieten
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja	98	"Result from financial transactions" duidelijk apart weergegeven.
11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Nee			
12	Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Nee			
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Nee			
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee	99	
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee	100	Voor staatsobligaties van risicolanden in de eurozone worden namen vermeld, voor staatsobligaties van andere landen niet.
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Ja	Nee	101	
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee	102	Voor staatsobligaties van risicolanden in de eurozone worden bedragen per entiteit vermeld, voor andere beleggingen niet.
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de	Nee			

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
21	bedrijven waarin wordt deelgenomen? Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		103	
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee			104	Uitleg maakt niet duidelijk om wat voor derivaten het precies gaat.
Verslaglegging						
23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Ja		105	In 2012, Aegon engaged with a total of 204 companies – 65% of engagement activities were related to corporate governance matters, the remaining 35% to environmental or social issues.
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee			
25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		106	Ernst & Young concludeert: "nothing came to our attention that causes us to believe that the Information is not, in all material respects, correctly presented in accordance with the Sustainability Reporting Guidelines (G3) of the Global Reporting Initiative"
Klachtenmechanisme						
27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	Ja	Nee		107	Klachtenregeling is alleen bedoeld voor klanten
28	Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			
	Totaal	20	8	0		Score: 4

De score voor Aegon Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (8) plus het aantal bonuspunten (0) te delen door het totaal aantal relevante vragen (20). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Aegon Bank een 4 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.2.2 Vermogensbeheer

Tabel 7 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de Aegon Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar de regio waar de dochtermaatschappijen gevestigd zijn.

Tabel 7 Beheerd vermogen Aegon per regio

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Verenigde Staten	€ 96.330	39%	¹⁰⁸
Nederland	€ 69.160	28%	¹⁰⁹
Groot-Brittannië	€ 64.220	26%	¹¹⁰
Canada	€ 7.410	3%	¹¹¹
Spanje	€ 4.940	2%	¹¹²
Centraal- en Oost-Europa	€ 2.470	1%	¹¹³
China	€ 2.470	1%	¹¹⁴
Totaal	€ 247.000		

Tabel 8 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de Aegon Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar categorie.

Tabel 8 Beheerd vermogen Aegon naar categorie

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Obligaties	€ 177.840	72%	¹¹⁵
Aandelen	€ 34.580	14%	¹¹⁶
Hypotheekleningen	€ 9.880	4%	¹¹⁷
Vastgoed	€ 2.470	1%	¹¹⁸
Alternatieve beleggingen en overig	€ 22.230	9%	¹¹⁹
Totaal	€ 247.000		

In Tabel 9 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de Aegon Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Aegon Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van Aegon Groep in Tabel 7 en Tabel 8. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Aegon Groep investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 9 Beoordeling vermogensbeheer Aegon Groep

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid						
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja		120	
2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja		121	
Investeringen						
3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Nee		122	Tegenstrijdige getallen en onduidelijke onderverdeling: Jaarverslag Aegon (p. 216) noemt € 457,9 miljard totaal beheerd vermogen, waarvan € 158,0 miljard voor externe klanten. Aegon Asset Management noemt € 247 miljard totaal beheerd vermogen.
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Ja		123	
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja		124	
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja		125	
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee			
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle	Ja	Nee			

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
14	beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit? Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Nee		
Verslaglegging					
15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja	126	
16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieu gerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Ja	127	
17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee	128	Wel geanonimiseerde cases, maar geen verslagen.
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja	129	Ernst & Young concludeert: "nothing came to our attention that causes us to believe that the Information is not, in all material respects, correctly presented in accordance with the Sustainability Reporting Guidelines (G3) of the Global Reporting Initiative"
Klachtenmechanisme					
19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee	130	Klachtenregeling is alleen bedoeld voor klanten
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		
Totaal		20	8	0	Score: 4

De score voor Aegon Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (8) plus het aantal bonuspunten (0) te delen door het totaal aantal relevante vragen (20). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Aegon Groep een 4 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.3 ASN Bank

3.3.1 Bankinvesteringen

Tabel 10 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van ASN Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (43,5% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn staatsobligaties (28,9%), leningen aan bedrijven en instellingen (12,6%) en leningen aan banken (6,4%) het belangrijkste.

Tabel 10 Bankinvesteringen ASN Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 0	0,0%	131
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 4.601	43,5%	132
2	Leningen aan bedrijven en instellingen	€ 1.339	12,6%	133
	Leningen aan overheden	€ 572	5,4%	134
3	Leningen aan banken	€ 680	6,4%	135
	Aandelen		0,0%	
	Bedrijfsobligaties	€ 137	1,3%	136
1	Staatsobligaties	€ 3.063	28,9%	137
	Vastgoed		0,0%	
	Beleggingsfondsen	€ 1	0,0%	138
	Derivaten		0,0%	
	Participaties en private equity	€ 10	0,1%	139
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 185	1,7%	140
	Totaal	€ 10.588		

In Tabel 11 wordt de mate van transparantie en verantwoording van ASN Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor ASN Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van ASN Bank in Tabel 10. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin ASN Amro investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 11 Beoordeling bankinvesteringen ASN Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle	Ja	Ja	141	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?					
2 Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Nee				Geen dochterbedrijven in belastingparadijzen gevonden.
3 Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Ja		142	ASN Bank is alleen actief in Nederland
4 Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja		143	
5 Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee		144	Berichten over lobby voor verbod op investeren in clustermunitie en voor een internationaal wapenhandelverdrag worden genoemd, maar volledig overzicht ontbreekt.
Beleid					
6 Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja		145	
7 Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja		146	Geen uitsluitingslijst, maar overzicht alle investeringen (p. 90-95)
8 Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja		147	
Investeringen					
9 Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Ja		148	Geen handel voor eigen rekening.
10 Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja		149	Geen handel voor eigen rekening.
11 Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Nee		150	Overzicht alle investeringen (p. 90-95), maar zonder land van herkomst
12 Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Ja		151	Overzicht alle investeringen (p. 90-95)

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking	
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Ja	Ja	Ja	152	Overzicht alle investeringen (p. 90-95)	
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee					
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Ja		153		
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee					
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	154		
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee					
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Ja		155		Overzicht alle investeringen (p. 90-95)
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Nee					
21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Ja	Ja	156		
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Ja		157		Hoewel ASN Bank geen derivaten op de balans heeft, worden door het moederbedrijf (SNS Reaal) wel derivaten aangehouden voor afdekking renterisico's ASN Bank.

Verslaggeving

23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Nee		158	Gegevens over dialoog met bedrijven waarin de ASN beleggingsfondsen beleggen, maar geen gegevens over dialoog met bedrijven waarin ASN Bank investeert
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee		159	Gegevens over dialoog met bedrijven waarin de ASN beleggingsfondsen beleggen, maar geen gegevens over dialoog met bedrijven waarin ASN Bank investeert.
25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen	Ja	Ja		160	KPMG schrijft: "Uit onze

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?					werkzaamheden is niet gebleken dat de geselecteerde Informatie in alle van materieel belang zijnde aspecten, onjuist is weergegeven uitgaande van de G3 Guidelines van het Global Reporting Initiative"
Klachtenmechanisme					
27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	Ja	Ja		161
28	Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee		162
	Totaal	22	17	3	Score: 9

De score voor ASN Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (17) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (22). Op een schaal van 1 tot 10 scoort ASN Bank een 9 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.3.2 Vermogensbeheer

Tabel 12 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van ASN Bank beheerde vermogen, uitgesplitst naar beleggingsvorm.

Tabel 12 Beheerd vermogen ASN Bank naar beleggingsvorm

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Eigen beleggingsfondsen	€ 1.377	80%	163
Mandaten	€ 250	15%	164
Discretionair beheer	€ 85	5%	165
Totaal	€ 1.712		

Tabel 13 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van ASN Bank beheerde vermogen, uitgesplitst naar categorie.

Tabel 13 Beheerd vermogen ASN Bank naar categorie

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Aandelen	€ 555	40%	166
Staats- en bedrijfsobligaties	€ 108	8%	167
Obligaties en aandelen	€ 126	9%	168

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Private equity (Groenprojecten)	€ 339	25%	169
Microfinanciering	€ 249	18%	170
Totaal	€ 1.377		

In Tabel 14 wordt de mate van transparantie en verantwoording van ASN Bank ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor ASN Bank, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van ASN Bank in Tabel 12 en Tabel 13. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin ASN Bank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 14 Beoordeling vermogensbeheer ASN Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking	
Beleed						
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	171		
2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja	172	Geen uitsluitingslijst, maar wel overzicht alle investeringen van de beleggingsfondsen en overzicht beleggingsuniversum dat door ASN Vermogensbeheer wordt gehanteerd.	
Investeringsen						
3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Ja	173		
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Ja	174	ASN Beleggingsfondsen en ASN Vermogensbeheer zijn alleen actief in Nederland.	
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	175	
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	176	
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen	Ja	Ja	177	ASN Vermogensbeheer belegt uitsluitend in	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
8 van de bedrijven waarin wordt belegd? Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Ja		178	bedrijven die toegelaten zijn tot het beleggingsuniversum van de ASN Beleggingsfondsen, waarvan een lijst op de website staat. ASN Vermogensbeheer belegt uitsluitend in bedrijven die toegelaten zijn tot het beleggingsuniversum van de ASN Beleggingsfondsen, waarvan een lijst op de website staat.
9 Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			179	ASN Vermogensbeheer belegt alleen in aandelen en obligaties.
10 Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Ja		180	ASN Vermogensbeheer belegt uitsluitend in staten die toegelaten zijn tot het beleggingsuniversum van de ASN Beleggingsfondsen, waarvan een lijst op de website staat.
11 Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			181	ASN Vermogensbeheer belegt alleen in aandelen en obligaties. Energiefonds Overijssel neemt (private equity) participaties, maar dit fonds is nog in de opstartfase.
12 Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee			182	ASN Vermogensbeheer belegt alleen in aandelen en obligaties.
13 Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee		183	Het beleggingsuniversum staat op de website, maar de door ASN Vermogensbeheer geïnvesteerde bedragen niet.
14 Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee			184	ASN Vermogensbeheer belegt alleen in aandelen en obligaties.
Verslaglegging					
15 Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	185	
16 Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee	Ja	Ja		186	

Vraag		Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
17	informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)? Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee			
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		187	KPMG schrijft: "Uit onze werkzaamheden is niet gebleken dat de geselecteerde Informatie in alle van materieel belang zijnde aspecten, onjuist is weergegeven uitgaande van de G3 Guidelines van het Global Reporting Initiative".
Klachtenmechanisme						
19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Ja		188	
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		189	ASN Bank verwijst naar Kifid, maar Kifid staat niet open voor klachten over investeringen.
Totaal		16	13	3		Score: 10

De score voor ASN Bank ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (13) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (16). Op een schaal van 1 tot 10 scoort ASN Bank een 10 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.4 Delta Lloyd

3.4.1 Bankinvesteringen

Tabel 15 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van Delta Lloyd Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (55,8% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn leningen aan banken (10,8%), bedrijfsobligaties (10,0%) en leningen aan bedrijven (2,9%) het belangrijkste.

Tabel 15 Bankinvesteringen Delta Lloyd Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 736	15,2%	190
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 2.706	55,8%	191
3	Leningen aan bedrijven	€ 141	2,9%	192
	Leningen aan overheden		0,0%	
1	Leningen aan banken	€ 525	10,8%	193
	Aandelen	€ 1	0,0%	194
2	Bedrijfsobligaties	€ 483	10,0%	195
	Staatsobligaties	€ 133	2,7%	196
	Vastgoed		0,0%	
	Beleggingsfondsen		0,0%	
	Derivaten	€ 111	2,3%	197
	Participaties en private equity		0,0%	
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 12	0,2%	
	Totaal*	€ 4.849		

* Exclusief Delta Lloyd Bank België, die afgesplitst wordt van Delta Lloyd Bankengroep

In Tabel 16 wordt de mate van transparantie en verantwoording van Delta Lloyd Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Delta Lloyd Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van Delta Lloyd Bank in Tabel 15. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Delta Lloyd Bank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 16 Beoordeling bankinvesteringen Delta Lloyd

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	198	Overzicht toont alleen de belangrijkste dochterbedrijven.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Nee			Geen dochterbedrijven in belastingparadijzen gevonden.
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	199	Geen duidelijke uitsplitsing.
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het	Ja	Ja	200	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
5	belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars? Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee	201	De GRI-index verwijst t.a.v. lobby-activiteiten (p. 166) naar een aantal secties, maar dat levert geen duidelijk overzicht op.

Beleid

6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	202	
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja	203	
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja	204	

Investeringen

9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wjifels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Nee	205	Geen duidelijk inzicht in onderverdeling
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wjifels?	Ja	Ja	206	"Resultaat uit financiële transacties" duidelijk apart weergegeven.
11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Nee	207	
12	Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Nee	208	
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Nee		209	
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in	Ja	Nee	210	

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
	bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?					
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee				
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee		211	
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee		212	
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Nee				
21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		213	
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Nee		214	

Verslaglegging

23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Nee		215	Citaat: "Actual numbers were not administered. We did have several discussions with investee companies."
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee			
25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		216	Ernst & Young schrijft: "Nothing came to our attention that causes us to believe that the other information reported in the Sustainability report is not, in all material respects, correctly presented in accordance with the Sustainability Reporting Guidelines (G3) of the Global Reporting Initiative".

Klachtenmechanisme

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	Ja	Nee		217	Klachtenmechanisme is alleen gericht op klanten.
28	Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			
	Totaal	21	6	0		Score: 3

De score voor Delta Lloyd Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (6) plus het aantal bonuspunten (0) te delen door het totaal aantal relevante vragen (21). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Delta Lloyd Bank een 3 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.4.2 Vermogensbeheer

Tabel 17 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de Delta Lloyd Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar type vermogen.

Tabel 17 Beheerd vermogen Delta Lloyd Groep naar type vermogen

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Vermogen beheerd voor interne klanten	€ 71.481	91%	218
Vermogen beheerd voor derden	€ 7.492	9%	219
Totaal volgens jaarverslag	€ 78.973	100%	
Totaal volgens website DL Asset Management	€ 51.400	100%	220

In Tabel 18 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de Delta Lloyd Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Delta Lloyd Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van Delta Lloyd Groep in Tabel 17. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Delta Lloyd investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 18 Beoordeling vermogensbeheer Delta Lloyd

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid					
1	Ja	Ja		221	
2	Ja	Ja		222	
Investerings					
3	Ja	Nee		223	Cijfers zijn tegenstrijdig. In het jaarverslag van Delta Lloyd Group (p. 367) staat dat Delta Lloyd € 79,0 miljard onder beheer heeft, waarvan € 7,5 miljard voor derden. Op de website van Delta Lloyd Asset Management staat dat DL AM € 51,4 miljard onder beheer heeft.
4	Ja	Nee		224	Behalve in Nederland is Delta Lloyd Asset Management ook actief in België, Luxemburg, Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk, maar beheerd vermogen wordt niet per land uitgesplitst.
5	Ja	Ja	Ja	225	
6	Ja	Ja	Ja	226	
7	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om
8	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om
9	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om
10	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om
12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om
13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om
14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				Delta Lloyd beheert geen vermogen buiten eigen fondsen om

Verslaglegging

15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja		227	
16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Nee		228	Citaat: "Actual numbers were not administered. We did have several discussions with investee companies."
17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee			
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		229	Ernst & Young schrijft: "Nothing came to our attention that causes us to believe that the other information reported in the Sustainability report is not, in all material respects, correctly presented in accordance with the Sustainability Reporting Guidelines (G3) of the Global Reporting Initiative".

Klachtenmechanisme

19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		230	Klachtenmechanisme is alleen gericht op klanten.
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee			
	Totaal	12	6	2		Score: 7

De score voor Delta Lloyd Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (6) plus het aantal bonuspunten (2) te delen door het totaal aantal relevante vragen (12). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Delta Lloyd Groep een 7 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.5 ING

3.5.1 Bankinvesteringen

Tabel 19 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van ING Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (40,3% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn leningen aan bedrijven (20,3%), bedrijfsobligaties (8,6%) en derivaten (7,7%) het belangrijkste.

Tabel 19 Bankinvesteringen ING Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 15.447	1,8%	231
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 337.065	40,3%	232
1	Leningen aan bedrijven	€ 169.638	20,3%	233
	Leningen aan overheden	€ 50.774	6,1%	234
	Leningen aan banken	€ 35.667	4,3%	235
	Aandelen	€ 7.388	0,9%	236
2	Bedrijfsobligaties	€ 72.312	8,6%	237
	Staatsobligaties	€ 55.978	6,7%	238
	Vastgoed	€ 378	0,0%	239
	Beleggingsfondsen		0,0%	
3	Derivaten	€ 64.241	7,7%	240
	Participaties en private equity		0,0%	
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 27.180	3,3%	241
	Totaal	€ 836.068		

In Tabel 20 wordt de mate van transparantie en verantwoording van ING Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor ING Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van ING Bank in Tabel 19. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin ING Bank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 20 Beoordeling bankinvesteringen ING Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking	
Organisatie						
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	242	Overzicht heeft alleen betrekking op belangrijkste dochterondernemingen.	
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Ja	Ja	243	ING U.S. heeft een dochterbedrijf, Security Life of Denver International Limited, op de Cayman Islands. Dit bedrijf biedt herverzekeringdiensten.	
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	244	Uitsplitsing in 6 landen/regio's, maar ING Bank is actief in meer dan 40 landen (p. 7)	
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	245		
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee	246	Wel een overzicht van de standpunten van ING Groep, maar niet van de daadwekelijk ondernomen lobby-activiteiten.	
Beleid						
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	247		
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee	248	Wel overzicht uitsluitingsbeleid, maar geen lijst met uitgesloten bedrijven.	
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja	249		
Investeringen						
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wjifels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Nee	250	Geen duidelijk overzicht.	
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wjifels?	Ja	Ja	251	"Net trading income" duidelijk aangegeven.	
11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst	Ja	Ja	Ja	252	Uitsplitsing zakelijke lening portfolio

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?					naar sectoren en landen/regio's.
12 Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Nee		253	Uitsplitsing zakelijke lening portfolio naar 14 sectoren is niet overeenkomstig SBI 2008.
13 Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Ja	Nee		254	
14 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		255	
15 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		256	
16 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee				
17 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee		257	Alleen gegevens over staatsobligaties van probleemlanden in de Eurozone.
18 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				
19 Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee		258	
20 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Nee				
21 Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		259	Alleen verdeling in Nederlandse en internationale banken.
22 Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Nee		260	Geen uitsplitsing naar type derivaten.
Verslaglegging					
23 Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Nee			
24 Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee			
25 Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op	Ja	Nee			

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
26 aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd? Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		261	KPMG schrijft: "nothing has come to our attention to indicate that The Report is not fairly presented, in all material respects, in accordance with the reporting criteria." Maar ook: "We recommend ING to continue to work towards a comprehensive set of KPIs and related targets as well as to align these with stakeholder expectations through the continuous dialogue process that ING has in place. In order to demonstrate progress against the ambitions set, we recommend ING to further implement reporting systems to enable reporting on progress and the impact of ING's sustainability efforts in next year's sustainability report."
Klachtenmechanisme					
27 Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	Ja	Ja		262	
28 Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			
Totaal	25	8	1		Score: 4

De score voor ING Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (8) plus het aantal bonuspunten (1) te delen door het totaal aantal relevante vragen (25). Op een schaal van 1 tot 10 scoort ING Bank een 4 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.5.2 Vermogensbeheer

Tabel 21 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de ING Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar type vermogen.

Tabel 21 Beheerd vermogen ING Groep naar type vermogen

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Vermogen beheerd voor de groep zelf	€ 150.000	47%	263
Vermogen beheerd voor particulieren	€ 79.900	25%	264
Vermogen beheerd voor institutionele beleggers	€ 91.600	28%	265
Totaal	€ 321.500		

Tabel 22 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de ING Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar de regio waar de dochtermaatschappijen gevestigd zijn.

Tabel 22 Beheerd vermogen ING Groep per regio

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Beheerd in Europa	€ 182.800	57%	266
Beheerd in de Verenigde Staten	€ 138.600	43%	267
Totaal	€ 321.500		

Tabel 23 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de ING Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar beleggingsvorm.

Tabel 23 Beheerd vermogen ING Groep naar beleggingsvorm

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Aandelen	€ 65.400	20%	268
Staats- en bedrijfsobligaties	€ 244.600	76%	269
Leningen aan banken	€ 11.400	4%	270
Totaal	€ 321.500		

In Tabel 24 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de ING Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor ING Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van ING Groep in Tabel 21, Tabel 22 en Tabel 23. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin ING investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 24 Beoordeling vermogensbeheer ING Groep

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid					
1	Ja	Ja		271	
2	Ja	Nee		272	
Investeringen					
3	Ja	Ja		273	
4	Ja	Ja		274	Verdeling over twee regio's: Europa en de Verenigde Staten
5	Ja	Ja	Ja	275	
6	Ja	Ja	Ja	276	
7	Ja	Nee			
8	Ja	Nee			
9	Nee				
10	Ja	Nee			
11	Nee				
12	Nee				

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee			
14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				

Verslaglegging

15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja		277	
16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Ja		278	
17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee			
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		279	KPMG schrijft: "nothing has come to our attention to indicate that The Report is not fairly presented, in all material respects, in accordance with the reporting criteria." Maar ook: "We recommend ING to continue to work towards a comprehensive set of KPIs and related targets as well as to align these with stakeholder expectations through the continuous dialogue process that ING has in place. In order to demonstrate progress against the ambitions set, we recommend ING to further implement reporting systems to enable reporting on progress and the impact of ING's sustainability efforts in next year's sustainability report."

Klachtenmechanisme

19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Ja		280	
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee			
Totaal		16	9	2		Score: 7

De score voor ING Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (9) plus het aantal bonuspunten (2) te delen door het totaal aantal relevante vragen (16). Op een schaal van 1 tot 10 scoort ING Groep een 7 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.6 NIBC

3.6.1 Bankinvesteringen

Tabel 25 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van NIBC Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de leningen aan bedrijven zijn (32,1% van alle activa). De twee andere belangrijkste investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn derivaten (14,9%) en leningen aan banken (8,1%).

Tabel 25 Bankinvesteringen NIBC Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 1.604	6,1%	281
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 8.187	31,2%	282
1	Leningen aan bedrijven	€ 8.435	32,1%	283
	Leningen aan overheden	€ 34	0,1%	284
3	Leningen aan banken	€ 2.123	8,1%	285
	Aandelen	€ 68	0,3%	286
	Bedrijfsobligaties	€ 1.475	5,6%	287
	Staatsobligaties		0,0%	
	Vastgoed	€ 1	0,0%	288
	Beleggingsfondsen		0,0%	
2	Derivaten	€ 3.917	14,9%	289
	Participaties en private equity	€ 206	0,8%	290
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 192	0,7%	291
	Totaal	€ 26.242		

In Tabel 26 wordt de mate van transparantie en verantwoording van NIBC Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor NIBC Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van NIBC Bank in Tabel 25. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin NIBC Bank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 26 Beoordeling bankinvesteringen NIBC

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	292	Overzicht noemt alleen belangrijkste dochterondernemingen.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Nee			Geen dochterondernemingen in belastingparadijzen gevonden.
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	293	
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	294	
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Ja	295	Overzicht van de functies van NIBC-bestuurders in lobby-organen en een overzicht van de eigen contacten van NIBC met toezichthouders en politiek.
Beleid					
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	296	
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee		
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja	297	
Investeringen					
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Ja	298	Overzichtelijke presentatie van de balans, geeft aan welk deel van de activa niet voor klanten (dus voor eigen rekening) is.
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja	299	Duidelijke uitsplitsing "Net trading income" en "Gains less losses from financial assets".
11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6),	Ja	Ja	Ja 300	

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking	
12	bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel? Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportefolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Ja	Ja	301	Uitsplitsing in het jaarverslag en perspresentatie in tien hoofdsectoren en per hoofdsector in 5-10 subsectoren. Op de website nog een precies overzicht van sectorcodes die NIBC intern gebruikt, maar bij dit overzicht ontbreken de bedragen/percentages.	
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Ja	Nee		302		
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee					
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		303		
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee					
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Nee					
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee					
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee				
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Ja	Nee		304		
21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		305		
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Ja	Ja	306		Uitgebreide uitleg van gebruik derivaten voor hedging.
Verslaglegging							
23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Ja		307	"In 2012, there were 14 transactions that required an intensified risk assessment."	
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd	Ja	Nee				

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?					
25 Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
26 Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		308	NIBC gebruikt GRI criteria voor rapportage. PWC schrijft "We consider the reporting criteria to be relevant and sufficient for our examination."
Klachtenmechanisme					
27 Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	Ja	Ja		309	Klachtenprocedure wordt opengesteld voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.
28 Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			
Totaal	22	12	3		Score: 7

De score voor NIBC ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (12) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (22). Op een schaal van 1 tot 10 scoort NIBC Bank een 7 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.6.2 Vermogensbeheer

Tabel 27 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de NIBC Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar type vermogen.

Tabel 27 Beheerd vermogen NIBC Groep naar type vermogen

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Obligaties (Leveraged Finance Markets)	€ 1.082	35%	310
Ander vermogen beheerd voor derden	€ 1.978	65%	311
Totaal	€ 3.060		

In Tabel 28 wordt de mate van transparantie en verantwoording van NIBC Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor NIBC Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van NIBC Groep in Tabel 27. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin NIBC Groep investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 28 Beoordeling vermogensbeheer NIBC Groep

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid					
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	312	
2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee		
Investeringen					
3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Nee	313	Uitsplitsing ontbreekt.
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Ja		NIBC is op het gebied van vermogensbeheer alleen in Nederland actief.
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Nee	314	
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Nee	315	
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee	316	Uitsplitsing naar sector en land/regio, geen namen.
9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			
10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Nee			
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				
13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Nee				
14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				
Verslaggeving						
15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Nee			
17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee			
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		317	NIBC gebruikt GRI criteria voor rapportage. PWC schrijft "We consider the reporting criteria to be relevant and sufficient for our examination."
Klachtenmechanisme						
19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Ja		318	Klachtenprocedure wordt opengesteld voor belanghebbenden en maatschappelijke organisaties.
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee			
	Totaal	13	4	0		Score: 3

De score voor NIBC Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (4) plus het aantal bonuspunten (0) te delen door het totaal aantal relevante vragen (13). Op een schaal van 1 tot 10 scoort NIBC Groep een 3 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.7 Rabobank

3.7.1 Bankinvesteringen

Tabel 29 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van Rabobank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de leningen aan bedrijven zijn (35,1% van alle activa). De twee andere belangrijkste investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn derivaten (8,7%) en staatsobligaties (5,7%).

Tabel 29 Bankinvesteringen Rabobank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 68.103	9,1%	319
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 220.029	29,2%	320
1	Leningen aan bedrijven	€ 264.299	35,1%	321
	Leningen aan overheden	€ 3.764	0,5%	322
	Leningen aan banken	€ 35.386	4,7%	323
	Aandelen	€ 2.183	0,3%	324
	Bedrijfsobligaties	€ 13.965	1,9%	325
3	Staatsobligaties	€ 42.998	5,7%	326
	Vastgoed	€ 4.412	0,6%	327
	Beleggingsfondsen		0,0%	
2	Derivaten	€ 65.423	8,7%	328
	Participaties en private equity	€ 4.433	0,6%	329
	Commodities	€ 548	0,1%	330
	Overig *	€ 26.867	3,6%	331
	Totaal	€ 752.410		

* In deze categorie zijn ook de activa van dochterbedrijf Robeco opgenomen, waarvan in februari 2013 een meerderheidsbelang van 90% aan het Japanse Orix is verkocht.³³²

In Tabel 30 wordt de mate van transparantie en verantwoording van Rabobank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Rabobank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van Rabobank in Tabel 29. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Rabobank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 30 Beoordeling bankinvesteringen Rabobank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	333	Volgt de wettelijke vereisten, geen volledig overzicht van alle dochterondernemingen.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Nee		334	Geen dochterbedrijven in belastingparadijzen gevonden.
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	335	Uitsplitsing per business segment, maar niet per land hoewel Rabobank actief is in 43 landen.
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	336	
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee		Commentaar Rabobank: "In de komende maanden zal de Rabobank haar standpunten en position papers over regulering van de financiële sector uitgebreider op haar publieke website gaan publiceren. Met ingang van het jaarverslag 2013 wordt verslag gedaan van materieel relevante dialoogonderwerpen met de overheid en beleidsmakers in Nederland, op gelijke wijze als al plaatsvindt voor de dialoog met maatschappelijke organisaties."
Beleid					
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	337	
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee		
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja	338	Algemene uitleg over het duurzaamheidsbeleid op de website en in jaarverslag, specifiekere informatie over implementatie in beleidsdocumenten.
Investeringen					
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wjifels	Ja	Nee	339	Rabobank spreekt zich uit tegen een scheiding tussen nuts- en zakenbankieren, maar voor hogere buffers en beter toezicht. Geen

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
voorgestelde limieten worden overschreden?					concrete informatie over welk deel van de balans handel voor eigen rekening betreft
10 Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja		340	Duidelijke uitsplitsing "Net income from financial assets and liabilities at fair value through profit or loss" en "Gains/(losses) on available-for-sale financial assets".
11 Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Ja	Ja	341	Hoewel Rabobank in de GRI-inhoudsopgave aangeeft dat het hier om concurrentiegevoelige informatie gaat die slechts gedeeltelijk gepubliceerd kan worden, wordt er toch een uitsplitsing gepubliceerd. Geografische uitsplitsing in Nederland en zes regio's (p. 25). Uitsplitsing in 14 sectoren en een categorie overig, waarbij de grootste sector (Food en Agri) nog verder is onderverdeeld in 11 categorieën.
12 Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Nee		342	Uitsplitsing voor sector Food en Agri komt overeen met SBI 2008, maar de uitsplitsing voor andere sectoren niet.
13 Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Ja	Nee		343	
14 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				
15 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		344	
16 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Ja	Ja		345	
17 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee		346	Staatsobligaties van Nederland, Duitsland, Frankrijk, Ierland en Italië worden genoemd, maar geen volledig overzicht.
18 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				
19 Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee		347	
20 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-	Ja	Ja		348	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
21	Ja	Nee		349	
22	Ja	Nee		350	

Verslaglegging

23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Nee		351	Citaat: "Het betrokkenheidsprincipe van de Rabobank is om duurzaamheidsgerelateerde problemen op te lossen in samenwerking met de klant. Cliënten met activiteiten waarvan is vastgesteld dat er een hoge sociale en milieurisico's bestaan moeten zich committeren aan een plan voor verbetering van hun processen. Deze case-by-case benadering kan niet makkelijk worden gerapporteerd in percentages en getallen.
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee			
25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		352	KPMG schrijft: "In our opinion, The Report is fairly presented, in all material respects, in accordance with the reporting criteria." Maar ook: "Due to diversity in the ambitions of the group entities, it is unclear whether these objectives, together, reflect the ambitions at group level. In 2012, Rabobank started developing a new sustainability strategy, which will be further developed in 2013. We recommend Rabobank to focus the sustainability reporting, based on the new strategy, on the relationship between strategy and results as well as the progress towards its ambitions."

Klachtenmechanisme

27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de	Ja	Nee		353	Klachtenmechanisme alleen bedoeld voor klanten.

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
28 investeringen van de bank? Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			
Totaal	24	8	1		Score: 4

De score voor Rabobank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (8) plus het aantal bonuspunten (1) te delen door het totaal aantal relevante vragen (24). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Rabobank een 4 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.7.2 Vermogensbeheer

Tabel 31 geeft een overzicht van het door verschillende dochtermaatschappijen van de Rabobank Groep op 31 december 2012 beheerde vermogen. Het door Rabobank's voormalige dochterbedrijf Robeco beheerde vermogen is niet in dit overzicht opgenomen, omdat Robeco in februari 2013 is verkocht aan het Japanse Orix.³⁵⁴

Tabel 31 Beheerd vermogen Rabobank naar dochterbedrijf

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Schretlen & Co.	€ 8.600	27%	³⁵⁵
Rabo Vastgoedgroep	€ 5.500	17%	³⁵⁶
Plaatselijke Rabobanken	€ 18.200	56%	³⁵⁷
Totaal	€ 32.300		

In Tabel 32 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de Rabobank Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Rabobank Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van Rabobank Groep in Tabel 31. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Rabobank Groep investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 32 Beoordeling vermogensbeheer Rabobank Groep

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid						
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja		358	
2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee			
Investeringen						
3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Nee		359	Geen uitsplitsing naar klantengroepen en geen uitleg welke deel van de beleggingen is ondergebracht in de eigen fondsen en welk deel buiten fondsen om wordt belegd.
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Ja		360	Vermogensbeheeractiviteiten zijn geconcentreerd in Nederland.
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Nee		361	Verschillende fondsen die investeren in vastgoed en land, maar geen data over waar precies in wordt belegd.
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Nee		362	Verschillende fondsen die investeren in vastgoed en land, maar geen data over waar precies in wordt belegd.
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen en staatsobligaties.
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				
9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee				
10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee			
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				
12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Ja	Nee		363	Citaat: "99% van de actief beheerde beleggingsfondsen in het adviesassortiment voldoet aan onze MVO criteria". Om

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee			welke fondsen het gaat is echter niet duidelijk. Rabobank's Fondsselector is beschikbaar voor klanten, maar niet voor het publiek.
14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				

Verslaglegging

15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Nee			
16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Nee			
17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee			
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		364	KPMG schrijft: "In our opinion, The Report is fairly presented, in all material respects, in accordance with the reporting criteria." Maar ook: "Due to diversity in the ambitions of the group entities, it is unclear whether these objectives, together, reflect the ambitions at group level. In 2012, Rabobank started developing a new sustainability strategy, which will be further developed in 2013. We recommend Rabobank to focus the sustainability reporting, based on the new strategy, on the relationship between strategy and results as well as the progress towards its ambitions."

Klachtenmechanisme

19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		365	Klachtenmechanisme is alleen bedoeld voor klanten.
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk	Ja	Nee			

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?					
Totaal	16	3	0		Score: 2

De score voor Rabobank Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (3) plus het aantal bonuspunten (0) te delen door het totaal aantal relevante vragen (16). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Rabobank een 2 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.8 SNS Reaal

3.8.1 Bankinvesteringen

Tabel 33 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van SNS Bank per 31 december 2012.* Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (65,9% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn vastgoed (9,9%), derivaten (5,2%) en leningen aan bedrijven (2,9%) het belangrijkste.

Tabel 33 Bankinvesteringen SNS Bank (excl. ASN Bank)

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
3	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 6.933	9,8%	366
	(Hypotheek)leningen aan particulieren en MKB	€ 46.620	65,9%	367
	Leningen aan bedrijven	€ 2.031	2,9%	368
	Leningen aan overheden		0,0%	
	Leningen aan banken	€ 1.247	1,8%	369
	Aandelen	€ 12	0,0%	370
	Bedrijfsobligaties	€ 708	1,0%	371
	Staatsobligaties	€ 1.381	2,0%	372
1	Vastgoed	€ 7.021	9,9%	373
	Beleggingsfondsen		0,0%	
2	Derivaten	€ 3.660	5,2%	374
	Participaties en private equity	€ 3	0,0%	375
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 1.137	1,6%	376
	Totaal	€ 70.753		

* De bankinvesteringen van SNS Bank zijn verminderd met de bankinvesteringen van dochteronderneming ASN Bank. De bankinvesteringen van ASN Bank worden apart beoordeeld in sectie 3.3.1.

In Tabel 34 wordt de mate van transparantie en verantwoording van SNS Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor SNS Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van SNS Bank in Tabel 33. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin SNS Bank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 34 Beoordeling bankinvesteringen SNS Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	377	Lijsten met belangrijkste dochterondernemingen en deelnemingen, geen volledig overzicht.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Nee		378	Geen dochterondernemingen of deelnemingen in belastingparadijzen gevonden.
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Nee	379	
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	380	
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee	381	Eén voorbeeld van lobby-activiteiten van SNS Reaal (rond bouwsparen) wordt beschreven, maar geen volledig overzicht.
Beleid					
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	382	Zeer moeilijk te vinden op de website.
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Nee		
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Nee	383	Geen duidelijke beschrijving van de implementatie van het verantwoord investeringsbeleid.
Investeringen					
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor	Ja	Nee	384	Citaat: "exposure to higher risk activities, such as proprietary

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?					trading, complex products or foreign currencies, is limited." Echter geen eenvoudig inzicht in de uitsplitsing van de balans.
10 Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja		385	Duidelijke uitsplitsing "Investment income" en "Result on financial instruments".
11 Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Ja	Ja	386	Retail is alleen Nederland, uitgesplitst voor een paar sectoren. Property Finance is uitgesplitst naar land.
12 Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Nee		387	Uitsplitsing sectoren onvoldoende gedetailleerd.
13 Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Ja	Nee		388	
14 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				
15 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		389	
16 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Ja	Nee		390	
17 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Ja		391	
18 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				
19 Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee		392	Alleen voor staatsobligaties.
20 Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Nee				
21 Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		393	
22 Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Nee		394	Onvoldoende uitleg.
Verslaglegging					
23 Publiceert de bank een overzicht van het aantal	Ja	Ja		395	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
24	Ja	Nee		396	"Bedrijfsnamen waarmee een actieve dialoog wordt gevoerd, worden niet gepubliceerd. In lijn met onze engagementstrategie kiezen wij voor een positieve benadering door te investeren in een goede relatie. Daarbij proberen we deze bedrijven te stimuleren hun ESG-beleid en -prestaties te verbeteren."
25	Nee				
26	Ja	Ja		397	KPMG schrijft: "Uit onze werkzaamheden is niet gebleken dat de informatie in de hoofdstukken, in alle van materieel belang zijnde aspecten, onjuist is weergegeven uitgaande van de door SNS REAAL N.V. gehanteerde verslaggevingscriteria."
Klachtenmechanisme					
27	Ja	Nee		398	Klachtenregeling is alleen bedoeld voor klanten.
28	Ja	Nee			
Totaal	23	7	1		Score: 3

De score voor SNS Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (7) plus het aantal bonuspunten (1) te delen door het totaal aantal relevante vragen (23). Op een schaal van 1 tot 10 scoort SNS Bank een 3 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.8.2 Vermogensbeheer

Tabel 35 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de SNS Reaal Groep beheerde vermogen, uitgesplitst per klantgroep.

Tabel 35 Beheerd vermogen SNS Reaal per klantgroep

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Verzekeraars	€ 23,868	52%	399

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Beleggingsfondsen	€ 12,393	27%	400
Pensioenfondsen	€ 4,131	9%	401
Banken	€ 2,295	5%	402
Overige	€ 3,213	7%	403
Totaal	€ 45.900		

Tabel 36 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de SNS Reaal Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar beleggingsvorm.

Tabel 36 Beheerd vermogen SNS Reaal naar beleggingsvorm

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
ASN Beleggingsfondsen	€ 1.377	3%	404
SNS Beleggingsfondsen	€ 5.100	11%	405
Overige interne klanten	€ 33.915	74%	406
Externe klanten	€ 5.508	12%	407
Totaal	€ 45.900		

Tabel 37 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de SNS Reaal Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar categorie.

Tabel 37 Beheerd vermogen SNS Reaal naar categorie

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Aandelen	€ 6.604	16%	408
Overige beleggingen	€ 35.151	84%	409
Totaal	€ 41.755		

In Tabel 38 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de SNS Reaal Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor SNS Reaal Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van SNS Reaal Groep in Tabel 35, Tabel 36 en Tabel 37. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin SNS Reaal investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 38 Beoordeling vermogensbeheer SNS Reaal

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid					
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord	Ja	Ja	410	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking	
2	investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen? Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja		411	

Investeringen

3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Ja		412	
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Ja		413	SNS Asset Management is alleen actief in Nederland.
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	414	
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	415	
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee				Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
13 Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
14 Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Verslaglegging

15 Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	416	Stemgedrag per beleggingsfonds.
16 Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Ja		417	
17 Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee		418	"Om een open dialoog te waarborgen geldt dat engagementtrajecten vertrouwelijk zijn. Slechts daar waar sprake is van onwil van de kant van de onderneming om de dialoog met de aandeelhouders aan te gaan, zal maatschappelijke druk worden overwogen. Uiteraard rapporteert SNS AM haar engagementresultaten wel in vertrouwelijkheid aan haar klanten."
18 Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		419	KPMG schrijft: "Uit onze werkzaamheden is niet gebleken dat de informatie in de hoofdstukken, in alle van materieel belang zijnde aspecten, onjuist is weergegeven uitgaande van de door SNS REAAL N.V. gehanteerde verslaggevingscriteria."

Klachtenmechanisme

19 Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		420	Klachtenregeling is alleen bedoeld voor klanten.
20 Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee			
Totaal	16	9	3		Score: 8

De score voor SNS Reaal Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (9) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (16). Op een schaal van 1 tot 10 scoort SNS Reaal Groep een 8 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.9 Triodos

3.9.1 Bankinvesteringen

Tabel 39 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van Triodos Bank per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de leningen aan bedrijven zijn (55,4% van alle activa). De twee andere belangrijkste investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn staatsobligaties (11,8%) en leningen aan banken (10,6%).

Tabel 39 Bankinvesteringen Triodos Bank

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 380	7,2%	421
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 187	3,5%	422
1	Leningen aan bedrijven	€ 2.931	55,4%	423
	Leningen aan overheden	€ 167	3,2%	424
3	Leningen aan banken	€ 561	10,6%	425
	Aandelen	€ 0	0,0%	426
	Bedrijfsobligaties	€ 273	5,2%	427
2	Staatsobligaties	€ 624	11,8%	428
	Vastgoed		0,0%	
	Beleggingsfondsen		0,0%	
	Derivaten		0,0%	
	Participaties en private equity	€ 8	0,1%	429
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 160	3,0%	430
	Totaal	€ 5.291		

In Tabel 40 wordt de mate van transparantie en verantwoording van Triodos Bank ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Triodos Bank, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van Triodos Bank in Tabel 39. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Triodos Bank investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 40 Beoordeling bankinvesteringen Triodos Bank

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking	
Organisatie						
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	431	Overzicht van de organisatiestructuur, maar alleen lijst met belangrijkste deelnemingen.	
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Nee			Geen dochterondernemingen in belastingparadijzen gevonden.	
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Ja	432		
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja	433		
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Nee			
Beleid						
6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	434		
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja	435	Geen uitsluitingslijst, maar volledig overzicht van alle bedrijfsobligaties (in jaarverslag) en alle bedrijven waaraan leningen worden verstrekt (op website).	
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja	436		
Investeringen						
9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Ja	437		
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Ja	438	Resultaat uit financiële transacties duidelijk apart weergegeven.	
11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Ja	Ja	439	
12	Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke	Ja	Ja	Ja	440	Volledig overzicht van alle

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Nee		441	leningen op de website, gedetailleerde uitsplitsing per sector in jaarverslag.
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Ja	442	
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Ja	443	
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee			
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Ja	444	
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Nee			
21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Ja	445	
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee		446	

Verslaggeving

23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Nee		
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee		
25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee			
26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Nee		

Klachtenmechanisme

27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de	Ja	Nee	447	Mogelijkheid om te klagen wordt genoemd, maar geen duidelijk beschreven

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
28	investerings van de bank? Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			klachtenmechanisme
	Totaal	20	13	3		Score: 8

De score voor Triodos Bank ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (13) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (20). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Triodos Bank een 8 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.9.2 Vermogensbeheer

Tabel 41 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door verschillende dochtermaatschappijen van de Triodos Groep beheerde vermogen, uitgesplitst naar type vermogen.

Tabel 41 Beheerd vermogen Triodos Groep naar type vermogen

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Beleggingsfondsen	€ 2.187	79%	448
Private banking	€ 557	20%	449
Overige	€ 9	0%	450
Totaal	€ 2.754		

In Tabel 42 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de Triodos Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Triodos Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van Triodos Groep in Tabel 41. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Triodos Groep investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 42 Beoordeling vermogensbeheer Triodos Groep

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleid						
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord	Ja	Ja		451	

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
2	investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen? Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja		452	Geen uitsluitingslijst maar een beleggingsuniversum dat aangeeft in welke bedrijven wel belegd kan worden.

Investeringen

3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Ja		453	
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Nee			
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	454	
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	455	
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	456	Voor Private Banking klanten wordt alleen belegd in aandelen van bedrijven in beleggingsuniversum.
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Ja		457	Voor Private Banking klanten wordt alleen belegd in bedrijfsobligaties van bedrijven in beleggingsuniversum.
9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee				
10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee		458	Voor Private Banking klanten wordt ook belegd in staatsobligaties, het is echter onduidelijk om welke staatsobligaties het gaat.
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		459	Voor Private Banking klanten wordt ook belegd in "alternatieve beleggingen", het is echter onduidelijk welke beleggingen dit zijn.
12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee				
13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee			
14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in	Nee				

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
	derivaten (buiten de eigen fondsen om)duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?					
Verslaglegging						
15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja		460	
16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Ja		461	
17	Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Ja		462	
18	Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Nee			
Klachtenmechanisme						
19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		463	Mogelijkheid om te klagen wordt genoemd, maar geen duidelijk beschreven klachtenmechanisme
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee			
	Totaal	17	10	3		Score: 8

De score voor Triodos Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (10) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (17). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Triodos Groep een 8 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

3.10 Van Lanschot

3.10.1 Bankinvesteringen

Tabel 43 geeft een overzicht van de bankinvesteringen en overige activa op de balans van Van Lanschot per 31 december 2012. Uit de uitsplitsing blijkt dat de belangrijkste categorie de (hypotheek)leningen aan particulieren zijn (48,5% van alle activa). Onder de investeringen in bedrijven en overheden waar dit onderzoek zich met name op richt (zie paragraaf 2.5), zijn leningen aan bedrijven (26,4%), bedrijfsobligaties (4,1%) en staatsobligaties (3,8%) het belangrijkste.

Tabel 43 Bankinvesteringen Van Lanschot

Top-3	Activa per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
	Kasgeld en deposito's bij centrale banken	€ 1.647	9,2%	464
	(Hypotheek)leningen aan particulieren	€ 8.721	48,5%	465
1	Leningen aan bedrijven	€ 4.744	26,4%	466
	Leningen aan overheden		0,0%	
	Leningen aan banken	€ 431	2,4%	467
	Aandelen	€ 5	0,0%	468
2	Bedrijfsobligaties	€ 729	4,1%	469
3	Staatsobligaties	€ 688	3,8%	470
	Vastgoed		0,0%	
	Beleggingsfondsen	€ 61	0,3%	471
	Derivaten	€ 214	1,2%	472
	Participaties en private equity	€ 169	0,9%	473
	Commodities		0,0%	
	Overig	€ 588	3,3%	474
	Totaal	€ 17.988		

In Tabel 44 wordt de mate van transparantie en verantwoording van Van Lanschot ten aanzien van zijn bankinvesteringen beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.6. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Van Lanschot, mede op basis van het overzicht van de bankinvesteringen van Van Lanschot in Tabel 43. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Van Lanschot investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 44 Beoordeling bankinvesteringen Van Lanschot

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 1-22	Bron	Opmerking
Organisatie					
1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	Ja	Nee	475	Dochterondernemingen van "relatief ondergeschikte betekenis" zijn uit de lijst weggelaten.
2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	Ja	Ja	476	Van Lanschot heeft vestigingen in Curaçao, Luxemburg en Zwitserland. De eerste twee worden gesloten, de activiteiten van de derde worden beschreven: "internationale private banking activiteiten"
3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	Ja	Ja	477	Uitsplitsing in Nederland, België en overig.

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	Ja	Ja		478	Overzicht van gespreksonderwerpen met overheden. De bank heeft geen aparte afdeling voor lobbyactiviteiten.
5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	Ja	Ja		479	

Beleid

6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja		480	Uitsluitingslijst Kempen & Co. Geldt ook voor bankinvesteringen van Van Lanschot.
7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja		481	
8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	Ja	Ja		482	

Investeringen

9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?	Ja	Ja		483	Overzichtelijke uitsplitsing balans, hoewel zonder percentages.
10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	Ja	Nee		484	"Resultaat uit financiële transacties" duidelijk apart weergegeven.
11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	Ja	Ja	Ja	485	Uitsplitsing zakelijke kredieten naar sector, uitsplitsing zakelijke plus particuliere kredieten naar land.
12	Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	Ja	Ja	Ja	486	Uitsplitsing naar sectoren is vergelijkbaar met SBI 2008.
13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	Nee				
14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee				
15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		487	

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			
17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	488
18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Nee			
19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	Ja	Nee		
20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	Ja	Ja		489
21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	Ja	Nee		490
22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Ja	Ja		491

Verslaglegging

23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	Ja	Ja		492	
24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	Ja	Nee		493	Enkele voorbeelden, geen volledig overzicht.
25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Nee				
26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		494	Ernst & Young schrijft: "dat ons niets gebleken is op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de informatie zoals opgenomen in het Maatschappelijk Jaarverslag 2012 van Van Lanschot niet in alle van materieel belang zijnde opzichten, een juiste en toereikende weergave is van het beleid, de bedrijfsvoering en de prestaties gedurende 2012, in overeenstemming met de richtlijnen van Global Reporting Initiative".

Klachtenmechanisme

27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de	Ja	Nee		495	Klachtenmechanisme alleen voor klanten.

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 11-22	Bron	Opmerking
28 klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank? Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	Ja	Nee			
Totaal	23	16	3		Score: 8

De score voor Van Lanschot ten aanzien van bankinvesteringen wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (16) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (23). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Van Lanschot een 8 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn bankinvesteringen.

3.10.2 Vermogensbeheer

Tabel 45 geeft een overzicht van het op 31 december 2012 door Van Lanschot en diens dochtermaatschappijen (met name Kempen & Co.) beheerde vermogen, uitgesplitst naar de wijze van beheer.

Tabel 45 Beheerd vermogen Van Lanschot Groep naar wijze van beheer

Per 31 december 2012	Bedrag (€ miljoen)	%	Bron
Asset management	€ 22.200	54%	496
Private banking - discretionair	€ 6.800	17%	497
Private banking - non-discretionair	€ 11.900	29%	498
Totaal	€ 40.900		

In Tabel 46 wordt de mate van transparantie en verantwoording van de Van Lanschot Groep ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten beoordeeld aan de hand van de vragen beschreven in paragraaf 2.7. Voor elke vraag wordt vastgesteld of de vraag relevant is voor Van Lanschot Groep, mede op basis van het overzicht van het beheerd vermogen van Van Lanschot Groep in Tabel 45. De relevante vragen worden met ja of nee beantwoord. Als de vraag betrekking heeft op een van de drie belangrijkste vormen waarin Van Lanschot investeert in bedrijven en overheden, dan wordt bij een positief antwoord een bonuspunt toegekend. In de laatste kolom worden waar relevant opmerkingen gemaakt om het antwoord toe te lichten.

Tabel 46 Beoordeling vermogensbeheer Van Lanschot Groep

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
Beleed					
1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	Ja	Ja	499	
2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	Ja	Ja	500	
Investeringen					
3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	Ja	Ja	501	
4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	Ja	Nee		
5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	502
6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	Ja	Ja	Ja	503
7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Ja	Nee		Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	Ja	Nee		Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe

Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
12 Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	Ja	Ja	Ja	504	beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties. Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
13 Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	Ja	Nee			Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.
14 Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	Nee				Verondersteld wordt dat buiten de eigen fondsen om alleen wordt belegd in externe beleggingsfondsen, aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Verslaggeving

15 Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	Ja	Ja		505	
16 Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	Ja	Ja		506	
17 Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	Ja	Nee		507	Enkele voorbeelden, geen volledig overzicht.
18 Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	Ja	Ja		508	Ernst & Young schrijft: "dat ons niets gebleken is op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de informatie zoals opgenomen in het Maatschappelijk Jaarverslag 2012 van Van Lanschot niet in alle van materieel belang zijnde opzichten, een juiste en toereikende weergave is van het beleid, de bedrijfsvoering en de prestaties gedurende 2012, in overeenstemming met de richtlijnen van Global Reporting Initiative".

Klachtenmechanisme

19 Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee		509	Klachtenmechanisme alleen voor klanten.

	Vraag	Relevant?	Antwoord	Bonuspunt voor vraag 5-12	Bron	Opmerking
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	Ja	Nee			
	Totaal	17	9	3		Score: 7

De score voor Van Lanschot Groep ten aanzien van vermogensbeheer wordt bepaald door het aantal positieve antwoorden (9) plus het aantal bonuspunten (3) te delen door het totaal aantal relevante vragen (17). Op een schaal van 1 tot 10 scoort Van Lanschot Groep een 7 voor transparantie en verantwoording ten aanzien van zijn vermogensbeheeractiviteiten.

Hoofdstuk 4 Conclusies

4.1 Transparantie en verantwoording over bankinvesteringen

4.1.1 Overzicht resultaten

Tabel 47 geeft een overzicht van de resultaten van het onderzoek naar de transparantie en verantwoording van de 10 onderzochte Nederlandse bankgroepen over hun bankinvesteringen. Per vraag wordt aangegeven voor hoeveel banken de vraag relevant is en voor hoeveel banken de vraag positief kon worden beantwoord. In de laatste kolom wordt het percentage positieve antwoorden (ten opzichte van het aantal banken waarvoor de vraag relevant is) weergegeven.

Tabel 47 Transparantie en verantwoording over bankinvesteringen 10 bankgroepen

Thema	Vraag	Aantal banken waarvoor relevant	Aantal positief	% positief	
Organisatie	1	Geeft de bankgroep een volledig overzicht van de eigendomsstructuur inclusief alle dochterondernemingen en deelnemingen in andere financiële instellingen, ook die in belastingparadijzen?	10	1	10%
	2	Maakt de bankgroep duidelijk welke diensten de dochterondernemingen en deelnemingen in belastingparadijzen verrichten?	4	3	75%
	3	Publiceert de bankgroep zijn belastingbetalingen uitgesplitst per land?	10	3	30%
	4	Geeft de bankgroep een duidelijke uitleg van het belonings- en bonusbeleid van de bankgroep, inclusief uitzonderingen voor zakenbankiers of handelaars?	10	10	100%
	5	Publiceert de bankgroep een overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen (GRI indicator SO5)?	10	2	20%
Beleid	6	Publiceert de bank zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	10	10	100%
	7	Publiceert de bank een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 13 t/m 15 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	10	5	50%
	8	Beschrijft de bank de manier waarop het verantwoord investeringsbeleid geïmplementeerd wordt, welke procedures worden gevolgd, welke instrumenten worden gebruikt en hoe afspraken gemonitord worden?	10	9	90%
Investerings	9	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handelsactiviteiten en of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden?	10	5	50%
	10	Maakt de bank op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de inkomsten afkomstig is van handelsactiviteiten, volgens de definities van de commissies Liikanen en Wijfels?	10	10	100%
	11	Publiceert de bank zakelijke leningen uitgesplitst naar sector en land/regio (GRI indicator FS6), bijvoorbeeld in de vorm van een kruistabel?	9	7	78%
	12	Publiceert de bank een volledig overzicht van alle zakelijke leningen OF een uitsplitsing van de zakelijke leningportfolio volgens de hoofdcategorieën van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC)?	9	4	44%
	13	Publiceert de bank de namen van bedrijven en overheden die een lening hebben gekregen van een bankensyndicaat waarin de bank deelnam?	6	1	17%

Thema	Vraag	Aantal banken waarvoor relevant	Aantal positief	% positief	
	14	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in aandelen de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	2	0	0%
	15	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in bedrijfsobligaties de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	10	2	20%
	16	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in vastgoed de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	2	1	50%
	17	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in staatsobligaties de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	9	5	56%
	18	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in beleggingsfondsen de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	1	0	0%
	19	Publiceert de bank voor al zijn beleggingen (vragen 14 t/m 18) de bedragen per entiteit (fondsen, bedrijven, projecten, staten) waarin wordt belegd?	10	2	20%
	20	Publiceert de bank voor zijn beleggingen in niet-beursgenoteerde bedrijven de namen van de bedrijven waarin wordt deelgenomen?	3	2	67%
	21	Publiceert de bank de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt?	10	2	20%
	22	Maakt de bank voor beleggingen in derivaten duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	8	3	38%
Verslaggeving	23	Publiceert de bank een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10)?	10	4	40%
	24	Publiceert de bank verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt OF publiceert de bank een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten?	10	0	0%
	25	Geeft de bank een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	2	0	0%
	26	Laat de bank het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	10	8	80%
Klachten mechanisme	27	Heeft de bank een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de investeringen van de bank?	10	4	40%
	28	Wijst de bank belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank?	10	0	0%

4.1.2 Analyse van de resultaten

De in Tabel 47 getoonde resultaten met betrekking tot de transparantie en verantwoording van de tien bankgroepen over hun bankinvesteringen kunnen als volgt worden samengevat:

- **Organisatie**

Van de tien onderzochte bankgroepen publiceert er slechts één, ASN Bank, alle dochterondernemingen. De andere bankgroepen volgen de wettelijke vereiste om alleen de belangrijkste dochterondernemingen te publiceren. "Niet-materiële deelnemingen van zeer geringe omvang" hoeven niet vermeld te worden, maar het is niet duidelijk op welk criterium dit gebaseerd moet worden. Daardoor blijft mogelijk buiten beeld of bankgroepen dochterondernemingen in belastingparadijzen hebben en zo ja: hoeveel. Bankgroepen

doen er daarom goed aan om alle dochterondernemingen te publiceren. Voor vier bankgroepen is niettemin duidelijk dat zij minimaal één dochteronderneming in een belastingparadijs hebben. ABN Amro legt niet uit welke activiteiten die dochterondernemingen ondernemen. Aegon, ING en Van Lanschot leggen dat wel uit, waarbij Aegon vrij expliciet duidelijk maakt dat zijn Ierse dochter Britse particulieren probeert over te halen om Britse belastingen te ontwijken.

Alle bankgroepen scoren inmiddels goed op hun uitleg van hun belonings- en bonusbeleid, mede omdat daar regelgeving over bestaat. Slechts twee bankgroep, NIBC en Van Lanschot, bieden een duidelijk overzicht van de eigen lobby-activiteiten.

- **Beleid**

Alle banken publiceren sinds medio 2012 hun verantwoord investeringsbeleid, of een duidelijke samenvatting daarvan, op hun website. Negen van de tien banken geven ook een duidelijke uitleg met behulp van welke instrumenten dit beleid in de praktijk gebracht wordt. Alleen door SNS Bank wordt dit niet duidelijk uitgelegd.

Vijf van de tien banken publiceren hetzij een uitsluitingslijst (Aegon Bank, Delta Lloyd Bank en Van Lanschot), hetzij een volledig overzicht van alle bankinvesteringen (ASN Bank en Triodos).

- **Investeringen**

Door de commissies Liikanen en Wijffels is aanbevolen dat banken hun financiële handelspraktijken aan banden zouden moeten leggen: maximaal 15% van de balans mag hier betrekking op hebben. Hoewel alle banken aan geven welke deel van hun inkomsten uit handelsactiviteiten is afkomstig is, maken slechts vijf van de tien onderzochte banken (ABN Amro, ASN Bank, NIBC, Triodos en Van Lanschot) op een eenvoudige manier inzichtelijk welk deel van de balans aan handelsactiviteiten voor eigen rekening wordt besteed (in alle gevallen minder dan 15%).

Van de negen banken die leningen aan bedrijven verstrekken, publiceren zeven banken inmiddels een uitsplitsing van deze leningen naar land en sector. Alleen ASN Bank en Delta Lloyd Bank doen dat niet. Bij de meeste banken is de uitsplitsing naar sectoren nog onvoldoende gedetailleerd om daar uit op te maken of de bank betrokken is bij controversiële producten of activiteiten. Alleen NIBC en Van Lanschot publiceren een uitsplitsing naar sectoren die voldoende gedetailleerd is. ASN Bank en Triodos gaan nog een stap verder en publiceren de namen van alle bedrijven waaraan zij leningen verstrekken. Deze twee banken zijn ook de enige van de tien die noemen aan welke andere banken zij leningen verstrekken.

Een deel van de bankinvesteringen van de tien banken bestaat uit beleggingen in aandelen, obligaties, private equity en vastgoed, maar de omvang en categorieën verschillen per bank. Slechts twee banken (ABN Amro en ING Bank) beleggen gedeeltelijk in aandelen, maar beiden publiceren de namen van de bedrijven waarin zij beleggen niet. Van de twee banken die in vastgoed beleggen, vertelt SNS Bank niet in welke projecten belegd wordt. Aegon Bank belegt als enige in beleggingsfondsen, maar maakt niet bekend in welke fondsen.

Alle tien banken beleggen in bedrijfsobligaties en negen banken in staatsobligaties. Alleen ASN Bank en Triodos maken duidelijk in welke bedrijfsobligaties ze beleggen. Ten aanzien van staatsobligaties is de transparantie groter, vijf van de negen banken (ABN Amro, ASN Bank, SNS Bank, Triodos en Van Lanschot) publiceren alle namen van de betreffende overheden. Andere banken noemen vaak alleen de staatsobligaties die zij in bezit hebben van risicolanden in de eurozone, zoals Griekenland, Italië en Ierland.

Van de drie banken die zich bezig houden met private equity - participaties in niet-beursgenoteerde bedrijven - publiceren Rabobank en Van Lanschot de namen van de bedrijven waarin wordt geparticipeerd. Acht banken investeren in derivaten, deels om risico's af te dekken voor klanten en deels om erin te handelen. Alleen ASN Bank, NIBC en Van Lanschot geven hierover een duidelijke uitleg.

- **Verslaglegging**

Geen van de tien banken publiceert de verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt, noch een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten. De twee banken die in aandelen beleggen (ABN Amro en ING) publiceren ook niet hoe zij gestemd hebben op aandeelhoudersmoties.

Wel publiceren vier banken (Aegon Bank, NIBC, SNS Bank en Van Lanschot) een overzicht van het aantal bedrijven waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10).

Acht van de tien banken laten hun maatschappelijk jaarverslag inmiddels auditen door een externe accountant, alleen ABN Amro en Triodos kiezen hier niet voor. Bij alle acht komt de accountant tot dezelfde conclusie: dat de bank de rapportagecriteria van het Global Reporting Initiative (GRI) heeft gehanteerd en dat ten aanzien van die criteria niet onjuist is gerapporteerd. Helaas laat de accountant daarmee onvermeld dat de meeste banken niet ten aanzien van alle GRI indicatoren (zoals bijvoorbeeld FS10) informatie hebben verstrekt.

- **Klachtenmechanisme**

Vier van de tien banken (ABN Amro, ASN Bank, ING Bank en NIBC) hebben een eigen klachtenmechanisme dat niet alleen openstaat voor klanten, maar ook voor klachten van maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden over de maatschappelijke gevolgen van de investeringen van de bank.

Geen van de tien banken wijst belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank.

4.2 Transparantie en verantwoording over vermogensbeheer

4.2.1 Overzicht resultaten

Tabel 48 geeft een overzicht van de resultaten van het onderzoek naar de transparantie en verantwoording van de 10 onderzochte Nederlandse bankgroepen over hun vermogensbeheer. Per vraag wordt aangegeven voor hoeveel bankgroepen de vraag relevant is en voor hoeveel bankgroepen de vraag positief kan worden beantwoord. In de laatste kolom wordt het percentage positieve antwoorden (ten opzichte van het aantal bankgroepen waarvoor de vraag relevant is) weergegeven.

Tabel 48 Transparantie en verantwoording over vermogensbeheer 10 bankgroepen

Thema	Vraag	Aantal groepen waarvoor relevant	Aantal positief	% positief		
Beleid	1	Publiceert de vermogensbeheerder zijn verantwoord investeringsbeleid of wordt een duidelijke samenvatting gepubliceerd die alle thema's en sectoren omvat die in het beleid aan de orde komen?	10	10	100%	
	2	Publiceert de vermogensbeheerder een lijst van bedrijven die van investeringen worden uitgesloten? (Bij een positief antwoord op vraag 8, 9 en 11 wordt ook deze vraag als positief beantwoord beschouwd)	10	6	60%	
Investerings	3	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om?	10	5	50%	
	4	Geeft de vermogensbeheerder een uitsplitsing van het beheerde vermogen naar land of regio?	10	7	70%	
	5	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen de namen van de entiteiten waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	10	8	80%	
	6	Publiceert de vermogensbeheerder voor de eigen beleggingsfondsen het bedrag per entiteit waarin belegd wordt (fondsen, bedrijven, projecten, staten)?	10	8	80%	
	7	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in aandelen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	8	2	25%	
	8	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in bedrijfsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	8	2	25%	
	9	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in vastgoed (buiten de eigen fondsen om) de namen van de vastgoedprojecten waarin wordt belegd?	1	0	0%	
	10	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in staatsobligaties (buiten de eigen fondsen om) de namen van de staten in wiens obligaties wordt belegd?	8	1	13%	
	11	Publiceert de vermogensbeheerder voor private equity beleggingen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de bedrijven waarin wordt belegd?	2	0	0%	
	12	Publiceert de vermogensbeheerder voor beleggingen in externe beleggingsfondsen (buiten de eigen fondsen om) de namen van de fondsen waarin wordt belegd?	4	1	25%	
	13	Publiceert de vermogensbeheerder voor alle beleggingen (buiten de eigen fondsen om) (vraag 7-12) de bedragen per entiteit?	9	0	0%	
	14	Maakt de vermogensbeheerder voor beleggingen in derivaten (buiten de eigen fondsen om) duidelijk om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten belegd wordt?	1	0	0%	
	Verslaggeving	15	Geeft de vermogensbeheerder een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin wordt belegd?	9	7	78%
		16	Publiceert de vermogensbeheerder een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10)?	10	6	60%
17		Publiceert de vermogensbeheerder verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven?	10	1	10%	
18		Laat de vermogensbeheerder het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard?	10	8	80%	
hten mec hani	19	Heeft de vermogensbeheerder een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	10	4	40%	

Thema	Vraag	Aantal groepen waarvoor relevant	Aantal positief	% positief
20	Wijst de vermogensbeheerder belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de beleggingen van de vermogensbeheerder?	10	0	0%

4.2.2 Analyse van de resultaten

De in Tabel 48 getoonde resultaten met betrekking tot de transparantie en verantwoording van de tien bankgroepen over hun vermogensbeheer kunnen als volgt worden samengevat:

- **Beleid**

Alle vermogensbeheerders publiceren inmiddels hun verantwoord investeringsbeleid, of een duidelijke samenvatting daarvan, op hun website.

Zes van de tien vermogensbeheerders publiceren een uitsluitingslijst (Aegon, Delta Lloyd, SNS Reaal en Van Lanschot), hetzij een volledig overzicht van alle investeringen (ASN Bank en Triodos).

- **Investerings**

Vijf van de tien bankgroepen (ASN Bank, ING, SNS Reaal, Triodos en Van Lanschot) geeft een duidelijke uitsplitsing van het beheerde vermogen naar interne en externe klantengroepen en naar eigen beleggingsfondsen en beleggingen buiten fondsen om. Zeven bankgroepen zijn op het gebied van vermogensbeheer alleen actief in Nederland (ASN Bank, NIBC, Rabobank, SNS Reaal) of geven een duidelijke uitsplitsing per land of regio waar het vermogen beheerd wordt (ABN Amro, Aegon, ING).

Voor de beleggingen door de eigen fondsen van de vermogensbeheerders is de transparantie vrij groot: acht van de tien vermogensbeheerders noemen namen van de bedrijven en staten waarin hun beleggingsfondsen investeren, plus de bedragen. Alleen NIBC en Rabobank doen dit niet.

Over de beleggingen buiten de eigen fondsen om, in het kader van private banking of mandaten van institutionele beleggingen, bestaat veel minder transparantie. Negen van de tien bankgroepen houden zich daar op enigerlei wijze mee bezig, maar niet allemaal met dezelfde beleggingsvormen. Acht bankgroepen beheren beleggingen in aandelen en bedrijfsobligaties, waarbij alleen ASN Bank en Triodos duidelijk maken om welke bedrijven het gaat. Als enige van de acht bankgroepen die (buiten de eigen fondsen om) beleggingen in staatsobligaties beheren, maakt ASN Bank duidelijk om welke obligaties van welke staten het gaat. En Van Lanschot is als enige van de vier bankgroepen die beleggingen in externe fondsen beheren transparant over de namen van deze fondsen. Geen van de negen bankgroepen die buiten de eigen fondsen om beleggingen beheren vertelt welke bedragen op deze wijze per bedrijf, staat of project zijn geïnvesteerd.

- **Verslaggeving**

Van de negen vermogensbeheerders die in aandelen beleggen, via de eigen fondsen of anderszins, geven er zeven een overzicht van hun stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen. Alleen bij ABN Amro en Rabobank ontbreekt dit. Zes van de tien vermogensbeheerders (Aegon, ASN Bank, ING, SNS Reaal, Triodos en Van Lanschot) publiceren een overzicht van het aantal bedrijven en overheden waarmee

informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (FS10). Slechts één vermogensbeheerder (Triodos) publiceert verslagen van de engagementgesprekken met individuele bedrijven.

Acht van de tien bankgroepen laten hun maatschappelijk jaarverslag inmiddels auditen door een externe accountant, alleen ABN Amro en Triodos kiezen hier niet voor. Bij alle acht komt de accountant tot dezelfde conclusie: dat de bank de rapportagecriteria van het Global Reporting Initiative (GRI) heeft gehanteerd en dat ten aanzien van die criteria niet onjuist is gerapporteerd. Helaas laat de accountant daarmee onvermeld dat de meeste banken niet ten aanzien van alle GRI indicatoren (zoals bijvoorbeeld FS10) informatie hebben verstrekt.

- **Klachtenmechanisme**

Vier van de tien bankgroepen (ABN Amro, ASN Bank, ING Bank en NIBC) hebben een eigen klachtenmechanisme dat niet alleen openstaat voor klanten, maar ook voor klachten van maatschappelijke organisaties en andere belanghebbenden over de maatschappelijke gevolgen van de investeringen van de bank.

Geen van de tien banken wijst belanghebbenden en maatschappelijke organisaties op een onafhankelijk klachtenmechanisme, los van de bank, dat open staat voor de klachten over de investeringen van de bank.

4.3 Overzicht scores

Tabel 49 geeft een overzicht van de scores van de tien bankgroepen voor transparantie en verantwoording over hun bankinvesteringen en hun vermogensbeheer.

Tabel 49 Overzicht scores van de 10 bankgroepen voor Transparantie en Verantwoording

Bankgroep	Bankinvesteringen	Vermogensbeheer
ABN Amro	4	3
Aegon	4	4
ASN Bank	9	10
Delta Lloyd	3	7
ING	4	7
NIBC	7	3
Rabobank	4	2
SNS Reaal	3	8
Triodos	8	8
Van Lanschot	8	7

Uit het overzicht in Tabel 49 blijkt dat de scores van de tien onderzochte Nederlandse bankgroepen voor transparantie en verantwoording sterk uiteenlopen.

Ten aanzien van transparantie en verantwoording over hun bankinvesteringen scoort ASN Bank het beste met een 9. Triodos en Van Lanschot scoren beiden een 8 en NIBC een ruim voldoende (7). De vier grootste banken scoren alle vier (ruim) onvoldoende: ABN Amro Bank (4), ING Bank (4), Rabobank (4) en SNS Bank (3). Ook de twee kleinere banken die onderdeel zijn van een groot verzekeringsconcern, Aegon Bank (4) en Delta Lloyd Bank (3), scoren laag.

De verdeling van de scores voor transparantie en verantwoording ten aanzien van vermogensbeheeractiviteiten laat een iets ander beeld zien. ASN Bank scoort een 10, gevolgd door SNS Reaal en Triodos met een 8. Delta Lloyd, ING en Van Lanschot scoren een ruim voldoende (7) voor transparantie en verantwoording over hun vermogensbeheeractiviteiten. Aegon (4), ABN Amro (3), NIBC (3) en Rabobank (2) blijven ver achter.

Hoofdstuk 5 Aanbevelingen door de Eerlijke Bankwijzer

5.1 Aanbevelingen voor de bankgroepen

De Nederlandse bankgroepen zouden veel transparanter kunnen zijn over hun investeringen, organisatie en beleid. Ook zouden zij de verantwoording die zij afleggen aan de samenleving kunnen verbeteren. Meer transparantie en verantwoording zou volgens de Eerlijke Bankwijzer zowel voor hun bankinvesteringen als voor hun vermogensbeheeractiviteiten nodig zijn.

Concreet doet de Eerlijke Bankwijzer de volgende aanbevelingen aan de Nederlandse bankgroepen, per thema:

- **Organisatie**

- Publiceer een volledige lijst van alle dochterondernemingen van de bankgroep in binnen- en buitenland. Voor de dochterondernemingen in jurisdicties die bekend staan als belastingparadijzen, zou de bankgroep duidelijk moeten uitleggen welke activiteiten deze dochters ondernemen. Zo kan voorkomen worden dat, als de namen van deze dochterbedrijven op andere wijze gepubliceerd worden, het publieke vermoeden ontstaat dat de bankgroep op enigerlei wijze bij belastingontwijking betrokken is.
- Publiceer een uitsplitsing van de geconsolideerde omzet, kosten, winst-voor-belastingen en betaalde belastingen per land waarin de bankgroep actief is.
- Publiceer een duidelijk overzicht van de, zelfstandig of gezamenlijk met anderen, ondernomen lobbyactiviteiten richting overheden en overheidsadviesorganen.

- **Investeringen**

- Publiceer een lijst van bedrijven die van leningen en andere investeringen worden uitgesloten.
- Publiceer een eenvoudig overzicht dat laat zien welk deel van het balanstotaal gebruikt wordt voor handel voor eigen rekening en welk deel van de inkomsten uit deze handelsactiviteiten afkomstig is. Dit maakt het mogelijk om op eenvoudige manier te beoordelen of de door de commissies Liikanen en Wijfels voorgestelde limieten worden overschreden.
- Noem en beschrijf op de website alle bedrijven waaraan de bank meer dan € 1 miljoen aan krediet verstrekt. Hiertegen bestaan geen wettelijke bezwaren. Mits aangekondigd in de leningvoorwaarden is er ook geen sprake van het schaden van de klantvertrouwelijkheid. Als dat vanwege bestaande leningvoorwaarden niet mogelijk is, zou de bank vanaf heden in de nieuwe leningvoorwaarden een bepaling kunnen opnemen die dat voortaan wel mogelijk maakt. Namen van nieuwe klanten kunnen dan in ieder geval gepubliceerd kunnen worden. Ook namen van klanten van banksyndicaten waarin de bank heeft deelgenomen, kunnen nu al gepubliceerd worden zonder dat dat op wettelijke bezwaren stuit.
- Splits alle uitstaande zakelijke kredieten uit in een kruistabel naar sector en regio. De sectorindeling moet voldoende gedetailleerd zijn om klanten en andere stakeholders inzicht te bieden in de kredietverlening van de bank aan controversiële sectoren. Het verdient de voorkeur om daarvoor de hoofdcategorieën (de eerste twee cijfers) van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI 2008) of een vergelijkbaar gedetailleerde sectorindeling (zoals NACE of ISIC) te volgen.
- Publiceer de namen van de bedrijven en overheden in wiens aandelen, obligaties en andere waardepapieren de bank voor eigen rekening - direct of indirect via beleggingsfondsen - belegt, plus de bedragen per belegging.
- Publiceer de namen van andere banken waaraan (kort- en langlopende) leningen worden verstrekt.

- Publiceer een duidelijke uitleg over de derivaten waarin de bank investeert, waaruit duidelijk wordt om welke derivaten het gaat en om welke redenen in derivaten geïnvesteerd wordt.
- **Verslaglegging**
 - Publiceer een overzicht van het aantal bedrijven waarmee door de bank in het afgelopen jaar informatie is uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (GRI indicator FS10).
 - Publiceer verslagen van de engagementtrajecten met individuele bedrijven waar in geïnvesteerd wordt of publiceer een gedetailleerd en extern gecontroleerd overzicht van de doelstellingen en succesratio's van engagementtrajecten.
 - Publiceer een overzicht van het stemgedrag op aandeelhoudersmoties voor de aandelen waarin de bank voor eigen rekening belegt.
 - Laat het maatschappelijk jaarverslag auditen door een onafhankelijke partij, die nagaat of wordt gerapporteerd volgens de GRI standaard en of over alle GRI criteria informatie wordt verstrekt. Audits zouden verder moeten gaan dan de vaststelling dat er geen reden is om aan te nemen dat de gepresenteerde informatie in tegenspraak is met de GRI standaard, maar zouden ook moeten beoordelen of er voldoende informatie is verstrekt ten aanzien van cruciale criteria (zoals FS6 en FS10).
- **Klachtenmechanisme**
 - Zet een duidelijk beschreven intern klachtenmechanisme op dat open staat voor de klachten van belanghebbenden en maatschappelijke organisaties over de bankinvesteringen en het vermogensbeheer van de bankgroep.
 - Neem gezamenlijk met andere banken, belanghebbenden en maatschappelijke organisaties stappen om een goed werkend, onafhankelijk klachtenmechanisme tot stand te brengen. Dit klachtenmechanisme zou volkomen onafhankelijk van individuele banken moeten opereren en zou klachten over de maatschappelijke gevolgen van bankinvesteringen en investeringen in het kader van vermogensbeheer moeten behandelen.
- **Vermogensbeheer**
 - Splits het vermogen dat door de bankgroep voor derden wordt beheerd (wat dus niet op de bankbalans staat) uit, zodat duidelijk wordt welk deel is ondergebracht in de eigen beleggingsfondsen van de bankgroep en welk deel op andere wijze wordt beheerd (zoals rechtstreekse beleggingen in aandelen, obligaties, etc. en beleggingen in externe beleggingsfondsen in het kader van private banking en mandaten).
 - Publiceer voor rechtstreekse beleggingen voor derden in aandelen, obligaties, etc. en beleggingen in externe beleggingsfondsen die de bankgroep beheert voor derden - in het kader van private banking en mandaten voor institutionele beleggers - een geaggregeerde uitsplitsing die aangeeft in welke beleggingscategorieën het vermogen is geïnvesteerd (aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties, private equity, etc.).
 - Publiceer een (geconsolideerde) lijst met de bedrijven en overheden waarin de vermogensbeheerders van de bankgroep namens derden beleggen, inclusief de geïnvesteerde bedragen per bedrijf of overheid.

Benadrukt dient te worden dat er geen juridische belemmeringen voor de bankgroepen zijn om de bovengenoemde aanbevelingen door te voeren. Noch de Wet bescherming persoonsgegevens, noch de Algemene Bankvoorwaarden, die gebaseerd zijn op de in het Burgerlijk Wetboek genoemde zorgplicht jegens cliënten, maken dit onmogelijk. Uit juridisch advies dat door de Eerlijke Bankwijzer is ingewonnen blijkt dat de gegevens van een rechtspersoon (zoals een bedrijf), publiekrechtelijke lichaam of overheid niet vallen onder de Wet bescherming persoonsgegevens.

Gegevens over de beleggingen van private banking klanten kunnen wel worden verstrekt mits daarbij geen gegevens bekend worden gemaakt die leiden tot identificatie van de private banking klanten.

In de Algemene Bankvoorwaarden is het principe van zorgplicht nader uitgewerkt en dit heeft consequenties voor het ter beschikking stellen van gegevens over verstrekte leningen. Als publicatie schade kan toebrengen aan die cliënten dan is dat in strijd met de in Algemene Bankvoorwaarden opgenomen zorgplicht. De bank is echter vrij om bij (lening)overeenkomsten af te wijken van de Algemene Bankvoorwaarden en hierover afspraken te maken met klanten.

5.2 Aanbevelingen voor andere stakeholders

Ook andere stakeholders kunnen bevorderen dat banken hun transparantie en verantwoording ten aanzien van hun bankinvesteringen en hun vermogensbeheeractiviteiten nodig zijn.

Concreet doet de Eerlijke Bankwijzer de volgende aanbevelingen:

- Het ministerie van Financiën kan banken en andere financiële instellingen proactief aansporen tot meer transparantie en verantwoording ten aanzien van hun bankinvesteringen en hun vermogensbeheeractiviteiten. Dit is onder meer mogelijk door het “Kabinetsbeleid Nederlandse bankensector” aan te vullen met beleidsdoelen op het gebied van transparantie en verantwoording en door zo snel mogelijk de Europese CRD IV richtlijn om te zetten in Nederlandse regelgeving.
- In de Transparantiebenchmark die jaarlijks in opdracht van het ministerie van Economische Zaken wordt uitgevoerd, zouden transparantie en verantwoording ten aanzien van bankinvesteringen en vermogensbeheeractiviteiten nadrukkelijker aandacht moeten krijgen.
- Het ministerie van Buitenlandse Zaken kan de financiële sector expliciet een plek geven in het beleid ten aanzien van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). In de beleidsbrief “Maatschappelijk verantwoord ondernemen loont” uit juni 2013 wordt aangekondigd dat het kabinet *Sector Risico Analyses* wil maken om “agenderend [te] zijn voor MVO-kwesties die in de ketens van bedrijven urgent aandacht verdienen en daarmee aansporen tot een pro-actieve benadering van risico’s”.⁵¹⁰ Teneinde de specifieke rol van de financiële sector ten aanzien van duurzame ontwikkeling in binnen- en buitenland de aandacht geven die zij verdient en verdere verduurzaming en grotere openheid van de financiële sector te bevorderen zou een afzonderlijke Sector Risico Analyse voor de financiële sector zinvol zijn. Ook kan de financiële sector als specifiek onderdeel van de keten in andere risico-sectoren expliciet aandacht worden gegeven.
- In de discussie over het Europese Commissie voorstel van april 2013 over een nieuwe richtlijn voor verbeterde transparantie door bedrijven over sociale en milieugerelateerde onderwerpen (COM(2013) 207 final), kan de Nederlandse regering bevorderen dat specifieke aandacht voor transparantie en verantwoording van financiële instellingen ten aanzien van hun bankinvesteringen en hun vermogensbeheeractiviteiten in het voorstel wordt opgenomen.
- De AFM zou het voorbeeld van haar Amerikaanse evenknie SEC kunnen volgen door van alle aan Nederlandse beurzen genoteerde bedrijven te verlangen dat zij kredietovereenkomsten met banken integraal publiceren.
- De AFM zou ook – eveneens naar het voorbeeld van de SEC – van alle Nederlandse vermogensbeheerders kunnen verlangen dat zij jaarlijks een geaggregeerd overzicht geven van alle beleggingen in bedrijven en overheden die zij voor klanten beheren. Dit zou moeten gelden voor vermogensbeheerders die beleggingsfondsen beheren, maar ook voor private banking afdelingen en beheerders van mandaten voor institutionele beleggers.

- De Nederlandsche Bank (DNB) zou, in het kader van Pillar III van het Bazel Kapitaal Akkoord II, banken kunnen vragen om meer gedetailleerdere informatie over hun investeringen te publiceren. Voor kredieten wordt nu wel een sector- en regio-verdeling gevraagd, maar het zou het inzicht en de vergelijkingsmogelijkheden bevorderen als hiervoor een meer gedetailleerde en gestandaardiseerde indeling - bij voorkeur op basis van de hoofdcategorieën van SBI, NACE of ISIC - wordt voorgeschreven. Voor beleggingen met eigen middelen zou publicatie van alle namen van bedrijven en overheden waarin belegd wordt, plus bedragen, wenselijk zijn.
- De accountants die de jaarverslagen van bankgroepen controleren, zouden hen kunnen aansporen om een gedetailleerde en gestandaardiseerde sector- en regio-verdeling van hun investeringen te publiceren en informatie over het aantal bedrijven waarmee de bankgroep informatie heeft uitgewisseld over sociale en milieugerelateerde onderwerpen. Doen bankgroepen dit niet of onvoldoende, dan zou in de goedkeuringsverklaring van financiële en maatschappelijke jaarverslagen door de accountant vermeld kunnen worden dat de bankgroep niet rapporteert volgens de GRI-indicatoren SO5, FS6 en FS10.
- De Raad voor de Jaarverslaggeving kan regels op stellen voor een gestandaardiseerde en voldoende gedetailleerde rapportage door financiële instellingen over hun investeringen en de implementatie van hun duurzaamheidsbeleid. Met name is behoefte aan een richtlijn voor een gedetailleerde onderverdeling van leningen en andere investeringen naar sectoren en landen, zodat het publiek inzicht wordt gegeven in de betrokkenheid van financiële instellingen bij belangrijke duurzaamheidsvraagstukken.

Bijlage 1 Bronverwijzingen

- 1 ISO, "ISO 26000. Guidance on social responsibility", *International Organization for Standardization (ISO)*, November 2010; OECD, "OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Recommendations For Responsible Business Conduct In A Global Context", OECD, May 2011, p. 25.
- 2 Ministerie van Financiën, "Toespraak van minister De Jager bij de opening van het publiekssymposium 'Naar een transparante financiële sector'", *Ministerie van Financiën*, 27 januari 2011.
- 3 Dalen, H. van en K. Henkens, "Hoe herwinnen pensioenfondsen, banken en verzekeraars het vertrouwen?", *MeJustice* (www.mejustice.nl/artikelen/detail/hoerherwinnenpensioenfondsenbanken-en-verzekeraars-het-vertrouwen), 30 juni 2011; Spaargaren, D., "Boetedoening banken lang genoeg geduurd? Vertrouwen is een werkwoord", *De Volkskrant* (www.volkskrant.nl/vk/nl/3184/opinie/article/detail/3384241/2013/01/28/Boetedoening-banken-lang-genoegegeduurd-Vertrouwen-is-eeen-werkwoord.dhtml), 28 januari 2013; KPMG, "KPMG: "Vertrouwen in banken neemt niet toe"", *Website KPMG* (www.kpmg.com/nl/nl/issuesandinsights/articlespublications/persberichten/pages/kpmg-vertrouwen-in-bank-neemt-niet-toe.aspx), 1 juli 2013.
- 4 GRI, "RG & FSSS. Sustainability Reporting Guidelines & Financial Services Sector Supplement", *Global Reporting Initiative*, Oktober 2008; Global Reporting Initiative, "Financial Services", *Website Global Reporting Initiative* (www.globalreporting.org/reporting/sectorguidance/sector-guidance/financial-services/Pages/default.aspx), Bezocht in Oktober 2013.
- 5 Raad voor de Jaarverslaggeving, "Handreiking voor Maatschappelijke verslaggeving", *Website Raad voor de Jaarverslaggeving* (www.rjnet.nl/Publicaties/Richtlijnen/Handreiking-NVO/), Bezocht in juni 2011; Raad voor de Jaarverslaggeving, "Richtlijn 400 Jaarverslag (herzien 2009)", *Raad voor de Jaarverslaggeving*, November 2009.
- 6 Bleijs, R., "Financiële sector rapporteert onvoldoende over verantwoord ondernemen", *Bank- & Effectenbedrijf*, Maart 2013.
- 7 EZ, "Transparantiebenchmark 2012", *Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie*, Augustus 2013.
- 8 Europese Commissie, "COM(2013) 207 final: Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen", *Europese Commissie*, 16 april 2013.
- 9 AFM, "Over AFM: Wat doet de AFM?", *Website Autoriteit Financiële Markten* (www.afm.nl/nl/consumenten/afm/werkzaamheden.aspx), Bezocht in oktober 2013.
- 10 Consumentenbond, "Geld & Verzekering", *Website Consumentenbond* (www.consumentenbond.nl/test/geld-verzekering), Bezocht in Oktober 2013.
- 11 Consumentenbond, "Begrijp je geld?!", *Website Consumentenbond* (www.consumentenbond.nl/campagnes/begrijp-je-geld), Bezocht in Oktober 2013.
- 12 Commissie Structuur Nederlandse Banken, "Naar een dienstbaar en stabiel bankwezen", *Ministerie van Financiën*, Juni 2013, p. 25, 42-44.
- 13 GRI, "RG & FSSS. Sustainability Reporting Guidelines & Financial Services Sector Supplement", *Global Reporting Initiative*, Oktober 2008.
- 14 Tax Justice NL, "Country by country reporting", *Website Tax Justice NL* (www.taxjustice.nl), Bezocht in oktober 2013.
- 15 Europese Unie, "Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to the activity of credit institutions and the prudential supervision of credit institutions and investment firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC", *Official Journal of the European Union*, 27 juni 2013 (eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:EN:PDF).
- 16 Ernst & Young, "EU CRD IV Country by country reporting", *Ernst & Young*, Augustus 2013 ([www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-EU-CRD-IV-Country-by-country-reporting/\\$FILE/EY-EU-CRD-IV-Country-by-country-reporting.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/EY-EU-CRD-IV-Country-by-country-reporting/$FILE/EY-EU-CRD-IV-Country-by-country-reporting.pdf)).
- 17 Eerlijke Bankwijzer, "Over de Eerlijke Bankwijzer", *Website Eerlijke Bankwijzer* (www.eerlijkebankwijzer.nl/over-ons/), Bezocht in oktober 2013.
- 18 BCBS, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards - A Revised Framework (Comprehensive Version)", *Basel Committee on Banking Supervision*, Juni 2006, p. 226-242.
- 19 SEC, "Form 13F - Reports Filed by Institutional Investment Managers", *Website Securities and Exchange Commission* (www.sec.gov/answers/form13f.htm), Bezocht in oktober 2013.
- 20 SEC, "Form 8-K", *Website Securities and Exchange Commission* (www.sec.gov/answers/form8k.htm), Bezocht in oktober 2013.

- 21 Kloostra, B., "Advies praktijkonderzoek Transparantie", *Van den Biesen Boesveld Advocaten*, Amsterdam, 5 augustus 2011.
- 22 Kloostra, B., "Advies praktijkonderzoek Transparantie", *Van den Biesen Boesveld Advocaten*, Amsterdam, 5 augustus 2011.
- 23 NVB, "Algemene Bankvoorwaarden 2009", *Nederlandse Vereniging van Banken*, November 2009.
- 24 Kloostra, B., "Advies praktijkonderzoek Transparantie", *Van den Biesen Boesveld Advocaten*, Amsterdam, 5 augustus 2011.
- 25 Kloostra, B., "Advies praktijkonderzoek Transparantie", *Van den Biesen Boesveld Advocaten*, Amsterdam, 5 augustus 2011.
- 26 Kloostra, B., "Advies praktijkonderzoek Transparantie", *Van den Biesen Boesveld Advocaten*, Amsterdam, 5 augustus 2011.
- 27 Kloostra, B., "Advies praktijkonderzoek Transparantie", *Van den Biesen Boesveld Advocaten*, Amsterdam, 5 augustus 2011.
- 28 Tax Justice Network, "Identifying Tax Havens and Offshore Finance Centres", *Tax Justice Network* (www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Identifying_Tax_Havens_Jul_07.pdf), Juli 2007, p.7-8.
- 29 Wikipedia, "Schoolrapport", *Website Wikipedia* (nl.wikipedia.org/wiki/Schoolrapport), bezocht in oktober 2013.
- 30 Indicator FS6: "Percentage of the portfolio for business lines by specific region, size (e.g. micro/SME/large) and by sector." Uit: Global Reporting Initiative, "Sustainability Reporting Guidelines & Financial Services Sector Supplement", *Global Reporting Initiative*, 2008.
- 31 Indicator FS10: "Percentage and number of companies held in the institution's portfolio with which the reporting organization has interacted on environmental or social issues.." Uit: Global Reporting Initiative, "Sustainability Reporting Guidelines & Financial Services Sector Supplement", *Global Reporting Initiative*, 2008.
- 32 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219
- 33 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219, 275
- 34 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219, 270, 275
- 35 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219, 275
- 36 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219, 274
- 37 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270, 272, 274
- 38 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270, 272, 274
- 39 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270, 273, 274
- 40 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270
- 41 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219
- 42 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219, 274
- 43 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219, 273
- 44 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 336-337
- 45 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 336-338
- 46 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 267-269
- 47 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 30-35; en ABN Amro, Toepassing Code Banken, Maart 2013 (www.abnamro.com/nl/images/010_About_ABN_AMRO/030_Corporate_Governance/050_Corporate_Governance_Code_s/Code_Banken_20130301.pdf)
- 48 ABN Amro, "Ons sectorbeleid", Website ABN Amro (www.abnamro.com/nl/duurzame-ontwikkeling/risicobeheer/ons-sectorbeleid/index.html); ABN Amro, "Risk management", Website ABN Amro (www.abnamro.com/en/Sustainability/risk-management/index.html)
- 49 ABN Amro, Exclusion List, April 2013 (www.abnamro.com/en/images/040_Sustainability/040_Risk_Management/Attachments/Exclusion_list_april_2013.pdf).
- 50 ABN Amro, Duurzaamheidsverslag 2012, p. 14-21
- 51 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 253
- 52 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 217, 262
- 53 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 153 en 155

- 54 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 155
- 55 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270, 272, 274
- 56 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270, 272, 274
- 57 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219
- 58 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 270, 273, 274
- 59 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 219
- 60 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 273
- 61 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 277; "Investerings", Website ABN Amro Participaties (www.abnamroparticipaties.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=4&lang=nl), Bezocht in september 2013.
- 62 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 274
- 63 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 271
- 64 ABN Amro, Duurzaamheidsverslag 2012, p. 78-79
- 65 ABN Amro, Duurzaamheidsverslag 2012, p. 78-79
- 66 ABN Amro, Duurzaamheidsverslag 2012, p. 77
- 67 ABN Amro, "Klachtenregeling", Website ABN Amro (<https://www.abnamro.nl/nl/prive/abnamro/klachtenregeling/index.html>)
- 68 ABN Amro, "Klachtenregeling", Website ABN Amro (<https://www.abnamro.nl/nl/prive/abnamro/klachtenregeling/index.html>)
- 69 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 91
- 70 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 91
- 71 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 91
- 72 ABN Amro, "Sustainability Risk Policy", Juni 2012 (www.abnamro.com/en/images/040_Sustainability/040_Risk_Management/Attachments/Sustainability_Risk_Policy.pdf)
- 73 ABN Amro, Exclusion List, April 2013 (www.abnamro.com/en/images/040_Sustainability/040_Risk_Management/Attachments/Exclusion_list_april_2013.pdf).
- 74 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 90
- 75 ABN Amro, Annual Report 2012, p. 91
- 76 Neuflyze OBC, "OPCVM", Website Neuflyze OBC (www.neuflyzeobcinvestissements.fr/fr/gestion-d-actifs-opcvm)
- 77 Neuflyze OBC, "OPCVM", Website Neuflyze OBC (www.neuflyzeobcinvestissements.fr/fr/gestion-d-actifs-opcvm)
- 78 ABN Amro, Duurzaamheidsverslag 2012, p. 77
- 79 ABN Amro, "Klachtenregeling", Website ABN Amro (<https://www.abnamro.nl/nl/prive/abnamro/klachtenregeling/index.html>)
- 80 ABN Amro, "Klachtenregeling", Website ABN Amro (<https://www.abnamro.nl/nl/prive/abnamro/klachtenregeling/index.html>)
- 81 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 23
- 82 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 23, 61
- 83 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 61, 66
- 84 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 66
- 85 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 61
- 86 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 61
- 87 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 67
- 88 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 23
- 89 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 23
- 90 Aegon, Annual Report 2012.
- 91 Aegon Ireland, "Investing Offshore", Website Aegon Ireland (www.aegon.ie/Investing-offshore/index.htm)

- 92 Aegon, Annual Report 2012, p. 212
- 93 Aegon, Annual Report 2012, p. 113-119
- 94 Verantwoord beleggen, Website Aegon (www.aegon.nl/overaegon/maatschappij/verantwoord-beleggen/); Beleid Verantwoord Beleggen Aegon Nederland, Augustus 2013 (www.aegon.nl/multimedia/overaegon/beleid-verantwoord-beleggen2.pdf)
- 95 Uitsluitingenlijst AEGON Nederland, Maart 2013 (www.aegon.nl/multimedia/pdf-AEAM/876822/Uitsluitingenlijst.pdf).
- 96 Beleid Verantwoord Beleggen Aegon Nederland, Augustus 2013 (www.aegon.nl/multimedia/overaegon/beleid-verantwoord-beleggen2.pdf)
- 97 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 67
- 98 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 24
- 99 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 61
- 100 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 60
- 101 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 67
- 102 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 60
- 103 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 66
- 104 Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 68-69
- 105 Aegon, Sustainability Supplement 2012, p. 27
- 106 Aegon, Sustainability Supplement 2012, p. 68
- 107 Aegon, Klachtenreglement AEGON Nederland N.V. (www.aegon.nl/multimedia/particulier/Klachtenregeling_AEGON.pdf)
- 108 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 109 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 110 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 111 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 112 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 113 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 114 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 115 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 116 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 117 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 118 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 119 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 120 Verantwoord beleggen, Website Aegon (www.aegon.nl/overaegon/maatschappij/verantwoord-beleggen/); Beleid Verantwoord Beleggen Aegon Nederland, Augustus 2013 (www.aegon.nl/multimedia/overaegon/beleid-verantwoord-beleggen2.pdf)
- 121 Uitsluitingenlijst AEGON Nederland, Maart 2013 (www.aegon.nl/multimedia/pdf-AEAM/876822/Uitsluitingenlijst.pdf); Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 41
- 122 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9; Aegon Bank, Annual Report 2012, p. 216
- 123 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 9
- 124 Aegon, "Fondsen & koersen", Website Aegon (www.aegon.nl/zakelijk/fondsen/); Website Aegon Investment Management (www.aegoninvestments.com/en/Home/Institutional-Products/Fixed-Income-Products/); Website Kames Capital (www.kamescapital.com/fundfactsheets.aspx)
- 125 Aegon, "Fondsen & koersen", Website Aegon (www.aegon.nl/zakelijk/fondsen/); Website Aegon Investment Management (www.aegoninvestments.com/en/Home/Institutional-Products/Fixed-Income-Products/); Website Kames Capital (www.kamescapital.com/fundfactsheets.aspx)
- 126 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 40
- 127 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 19-22
- 128 Aegon Asset Management, Responsible Investment Report 2012, p. 19-23

- 129 Aegon, Sustainability Supplement 2012, p. 68
- 130 Aegon, Klachtenreglement AEGON Nederland N.V. (www.aegon.nl/multimedia/particulier/Klachtenregeling_AEGON.pdf)
- 131 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 62
- 132 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90
- 133 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 66, 67, 90-94
- 134 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 66, 90
- 135 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 66, 90
- 136 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 67, 90
- 137 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90
- 138 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 94
- 139 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 67
- 140 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 62
- 141 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 84
- 142 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 63
- 143 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 85-86
- 144 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 4 en 29
- 145 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 18-20; ASN Bank, "Duurzaamheidsbeleid", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9406).
- 146 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90-95
- 147 Duurzaamheid in de praktijk, Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=10872), bezocht in september 2013.
- 148 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 62-63
- 149 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 62-63
- 150 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90-95
- 151 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90-95
- 152 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90-95
- 153 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 94
- 154 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90
- 155 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90-95
- 156 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90
- 157 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 67
- 158 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 48
- 159 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 48
- 160 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 88-89
- 161 ASN Bank, 'Klachtenprocedure', Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=10305).
- 162 ASN Bank, 'Klachtenprocedure', Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=10305).
- 163 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33
- 164 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 34
- 165 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 34
- 166 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33
- 167 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33
- 168 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33
- 169 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33
- 170 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33

- 171 ASN Beleggingsfondsen, Jaarverslag 2012, p. 16-23; ASN Bank, "Duurzaamheidsbeleid", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9406).
- 172 ASN Beleggingsfondsen, Jaarverslag 2012, p. 102-149; ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11; ASN Bank, "Duurzaamheidsonderzoek in de praktijk", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19273), p. 7; ASN Bank, "Beleggingsfondsen", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9675).
- 173 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33-34
- 174 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33-34
- 175 ASN Beleggingsfondsen, Jaarverslag 2012, p. 102-149
- 176 ASN Beleggingsfondsen, Jaarverslag 2012, p. 102-149
- 177 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11; ASN Bank, "Duurzaamheidsonderzoek in de praktijk", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19273), p. 7; ASN Bank, "Beleggingsfondsen", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9675).
- 178 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11; ASN Bank, "Duurzaamheidsonderzoek in de praktijk", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19273), p. 7; ASN Bank, "Beleggingsfondsen", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9675).
- 179 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11
- 180 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11; ASN Bank, "Duurzaamheidsonderzoek in de praktijk", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19273), p. 7; ASN Bank, "Beleggingsfondsen", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9675).
- 181 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11
- 182 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11
- 183 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11; ASN Bank, "Duurzaamheidsonderzoek in de praktijk", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19273), p. 7; ASN Bank, "Beleggingsfondsen", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9675).
- 184 ASN Bank, "ASN Vermogensbeheer", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/blob.asp?id=19171), p. 11
- 185 ASN Beleggingsfondsen, Jaarverslag 2012, p. 21-22; ASN Bank, "Stembeleid", Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=9499)
- 186 ASN Beleggingsfondsen, Jaarverslag 2012, p. 21
- 187 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 88-89
- 188 ASN Bank, 'Klachtenprocedure', Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=10305).
- 189 ASN Bank, 'Klachtenprocedure', Website ASN Bank (www.asnbank.nl/index.asp?nid=10305).
- 190 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32, 63
- 191 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 68
- 192 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 68
- 193 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32, 63
- 194 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32, 64
- 195 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 64, 66, 67
- 196 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 67
- 197 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32, 64
- 198 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 373.
- 199 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 296.
- 200 Delta Lloyd Group, Remuneratierapport 2012.
- 201 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 166
- 202 Delta Lloyd Group, 'Beleid Verantwoord Beleggen:Delta Lloyd Asset Management', Delta Lloyd Group (www.deltalloydgroep.com/media/93969/Beleid%20Verantwoord%20Beleggen%20Delta%20Lloyd.pdf)
- 203 Delta Lloyd Asset Management, 'Exclusions', Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/en-gb/about-us/mvo/exclusions/).

- 204 Delta Lloyd Group, 'Beleid Verantwoord Beleggen:Delta Lloyd Asset Management', Delta Lloyd Group (www.deltalloydgroep.com/media/93969/Beleid%20Verantwoord%20Beleggen%20Delta%20Lloyd.pdf); Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 127-130
- 205 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32
- 206 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 30
- 207 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 68
- 208 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 68
- 209 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 68
- 210 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 64, 66, 67
- 211 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 67
- 212 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32, 64-68
- 213 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 63
- 214 Delta Lloyd Bankengroep, Jaarverslag 2012, p. 32, 64
- 215 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 168
- 216 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 171-174
- 217 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 119-121
- 218 Delta Lloyd, Annual Report 2012, p. 367
- 219 Delta Lloyd, Annual Report 2012, p. 367
- 220 Delta Lloyd Asset Management, "Over ons", Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/nl-nl/over-ons/)
- 221 Delta Lloyd Group, 'Beleid Verantwoord Beleggen:Delta Lloyd Asset Management', Delta Lloyd Group (www.deltalloydgroep.com/media/93969/Beleid%20Verantwoord%20Beleggen%20Delta%20Lloyd.pdf)
- 222 Delta Lloyd Asset Management, 'Exclusions', Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/en-gb/about-us/mvo/exclusions/).
- 223 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 367; Delta Lloyd Asset Management, "Over ons", Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/nl-nl/over-ons/)
- 224 Delta Lloyd Asset Management International, "Home", Website Delta Lloyd Asset Management International (www.deltalloydassetmanagement.com/)
- 225 Delta Lloyd Asset Management, "Overzicht particuliere fondsen", Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/nl-nl/factsheets/overzicht/nl-nl/private); elta Lloyd Asset Management, "Overzicht institutionele fondsen", Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/nl-nl/factsheets/overzicht/nl-nl/institutional)
- 226 Delta Lloyd Asset Management, "Overzicht particuliere fondsen", Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/nl-nl/factsheets/overzicht/nl-nl/private); elta Lloyd Asset Management, "Overzicht institutionele fondsen", Website Delta Lloyd Asset Management (www.deltalloydassetmanagement.nl/nl-nl/factsheets/overzicht/nl-nl/institutional)
- 227 Delta Lloyd Group, 'Stembeleid 2012', Website Delta Lloyd (www.deltalloydgroep.com/nl/corporate-governance/stembeleid/stembeleid-2012/)
- 228 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 168
- 229 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 171-174
- 230 Delta Lloyd Group, Annual Report 2012, p. 119-121
- 231 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 41
- 232 ING Bank, Annual Report 2012, p. 48
- 233 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41-43, 48
- 234 ING Bank, Annual Report 2012, p. 48
- 235 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 41, 43
- 236 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41, 42
- 237 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41-43, 48

- 238 ING Bank, Annual Report 2012, p. 43
- 239 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 50
- 240 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 41
- 241 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 48
- 242 ING Group, 2012 Annual Report, p. 168
- 243 ING Group, 2012 Annual Report, p. 168; ING US, SEC Form S-1 (www.nasdaq.com/markets/ipos/filing.ashx?filingid=8509679), 9 november 2012, p. 118.
- 244 ING Group, 2012 Annual Report, p. 202; ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 10-22.
- 245 ING Group, 2012 Annual Report, p. 80-87
- 246 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 22-26, 77-78.
- 247 ING Group, "Managing environmental & social risks (ESR)", Website ING for Something Better (www.ingforsomethingbetter.com/our-approach/business/)
- 248 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 40.
- 249 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 40-50.
- 250 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18
- 251 ING Bank, Annual Report 2012, p. 19
- 252 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 36, 38; ING Bank, Annual Report 2012, p. 143-144
- 253 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 38.
- 254 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41-43, 48
- 255 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41, 42
- 256 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41-43, 48
- 257 ING Bank, Annual Report 2012, p. 43, 97.
- 258 ING Bank, Annual Report 2012, p. 41-48
- 259 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 41, 43
- 260 ING Bank, Annual Report 2012, p. 18, 41, 74-76, 145
- 261 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 79.
- 262 ING Group, 'Klachtenregeling', Website ING for Something Better (www.ingforsomethingbetter.com/nl/contact)
- 263 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 264 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 265 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 266 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 267 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 268 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 269 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 270 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 271 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 48-50; ING Investment Management, "Responsible Investing at ING Investment Management", Website ING Investment Management (www.ingim.com/EU/AboutINGIM/ResponsibleInvestingatINGInvestmentManagement/index.htm)
- 272 ING Investment Management, "Responsible Investing at ING Investment Management", Website ING Investment Management (www.ingim.com/EU/AboutINGIM/ResponsibleInvestingatINGInvestmentManagement/index.htm)
- 273 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 274 ING Group, "ING Group historical trend data Fourth Quarter 2012", p. 73
- 275 ING Investment Management, "Funds", Website ING Investment Management (www.ingim.com/EU/Funds/Funds/Fundinfo); ING Investment Management US, "Mutual Funds", Website ING Investment Management US (www.inginvestment.com/US/ProductsandServices/MutualFunds/index.htm)

- 276 ING Investment Management, "Funds", Website ING Investment Management (www.ingim.com/EU/Funds/Funds/Fundinfo); ING Investment Management US, "Mutual Funds", Website ING Investment Management US (www.inginvestment.com/US/ProductsandServices/MutualFunds/index.htm)
- 277 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 48-49; ING Investment Management, "Responsible Investing at ING Investment Management", Website ING Investment Management (www.ingim.com/EU/AboutINGIM/ResponsibleInvestingatINGInvestmentManagement/index.htm); ISS, "Proxy Voting Search ING Investement Management", Website ISS (vds.issproxy.com/SearchPage.php?CustomerID=2666); ISS, "Proxy Voting Search ING US", Website ISS (vds.issproxy.com/FundList.php?CustomerID=1666&FundFamilyID=2); ISS, "Proxy Voting Search ING Funds", Website ISS (vds.issproxy.com/FundList.php?CustomerID=1666&FundFamilyID=1&__hstc=108958557.aac4cfb894d615420481fa6de1b0673.1381232620647.1381232620648.1381738665900.2&__hssc=108958557.1.1381738665900&__hsfp=2998453264)
- 278 ING Investment Management International, "Active Ownership Report Q1 2013", ING Investment Management (www.ingimresponsibleinvesting.com/insights-reports.html), Oktober 2013.
- 279 ING Group, 2012 Sustainability Report - ING in Society, p. 79.
- 280 ING Group, 'Klachtenregeling', Website ING for Something Better (www.ingforsomethingbetter.com/nl/contact)
- 281 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50
- 282 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 106
- 283 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 99, 102
- 284 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 99
- 285 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 99
- 286 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 103, 109
- 287 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 101, 104
- 288 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50
- 289 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 110-115
- 290 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 109, 116
- 291 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50
- 292 NIBC Holding, Annual Report 2012, p. 142.
- 293 NIBC Holding, Annual Report 2012, p. 97-98.
- 294 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 30-33; NIBC Holding, Annual Report 2012, p. 30-33.
- 295 NIBC Bank, Annual Report 2012 - GRI Content Index according to Application Level B+, p. 7; NIBC Bank, Stakeholder engagement, 23 april 2013 (www.nibc.com/fileadmin/user_upload/Documenten/About_NIBC/130423_stakeholder_engagement.pdf)
- 296 NIBC, "Duurzame klantrelaties", Website NIBC (www.nibc.nl/nl/over-nibc/maatschappelijk-verantwoord-ondernemen/duurzame-klantrelaties.html)
- 297 NIBC, "Aansturing MVO", Website NIBC (www.nibc.nl/nl/over-nibc/maatschappelijk-verantwoord-ondernemen/aansturing-mvo.html)
- 298 NIBC, "Full Year Results 2012 - Press Presentation", 6 maart 2013, p. 8
- 299 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 48.
- 300 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 152; NIBC Holding, Annual Report 2012, p. 153.
- 301 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 37-38, 152; NIBC, "Full Year Results 2012 - Press Presentation", 6 maart 2013, p. 32-40; NIBC, "Overview of mapping NACE codes with NIBC reporting sectors", Website NIBC (annualreport2012.nibc.com/report/S_1082_Other-Information/S_1091_NACE-Codes/a1213_Overview-of-mapping-NACE-codes-with-NIBC-reporting-sectors).
- 302 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 99, 102
- 303 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 101, 104
- 304 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 50, 109, 116
- 305 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 99
- 306 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 66-68; 110-115, NIBC Holding, Capital Adequacy and Risk Management Report 2012.

- 307 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 14-15
- 308 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 217-218
- 309 NIBC, 'Complaints procedure',
(www.nibc.com/fileadmin/user_upload/Documenten/Corporate_Governance/2013_NIBC_Bank_NV_Complaints_Procedure.pdf)
- 310 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 140; NIBC, "Leveraged Finance Markets", Website NIBC (www.nibc.com/nl/onze-expertise/investeren/leveraged-finance-markets.html)
- 311 NIBC Holding, Annual Report 2012, p. 141
- 312 NIBC, "Duurzame klantrelaties", Website NIBC (www.nibc.nl/nl/over-nibc/maatschappelijk-verantwoord-onder nemen/duurzame-klantrelaties.html)
- 313 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 140; NIBC Holding, Annual Report 2012, p. 141.
- 314 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 42, 159.
- 315 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 42, 159.
- 316 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 38; NIBC, "Leveraged Finance Markets", Website NIBC (www.nibc.com/nl/onze-expertise/investeren/leveraged-finance-markets.html)
- 317 NIBC Bank, Annual Report 2012, p. 217-218
- 318 NIBC, 'Complaints procedure',
(www.nibc.com/fileadmin/user_upload/Documenten/Corporate_Governance/2013_NIBC_Bank_NV_Complaints_Procedure.pdf)
- 319 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 42
- 320 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 25
- 321 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 25, 43
- 322 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 25
- 323 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 42
- 324 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 43, 49
- 325 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 43, 49
- 326 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 43, 49
- 327 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 53
- 328 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 43-47
- 329 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 43
- 330 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 53
- 331 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 53, 70
- 332 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.70
- 333 Rabobank Groep, Consolidated Financial Statements 2012, p. 75; Rabobank, "Dochterondernemingen", Website Rabobank Groep (https://www.rabobank.com/nl/group/About_Rabobank_group/Profile/organisation/Subsidiaries.html); Rabobank Groep, "Organisatieschema", Website Rabobank Groep (<https://www.rabobank.com/nl/images/RG-HJV2013-NL-organisatieschema.pdf>)
- 334 Van Alfen, S. en J. Braaksma, "Ook Rabo staat op lijst met belastingparadijzen", De Telegraaf, 17 juni 2013 (www.telegraaf.nl/dft/nieuws_dft/21654933/_Ook_Rabo_staat_op_lijst_met_belastingparadijzen_.html)
- 335 Rabobank Groep, Consolidated Financial Statements 2012, p. 40, 69; Rabobank Groep, Annual Report 2012, p. 20
- 336 Rabobank Groep, Annual Report 2012, p. 81-82, 102-103; Rabobank Groep, 'Vision on Remuneration', Januari 2013 (<https://www.rabobank.com/en/images/Vision%20on%20remuneration.pdf>); Rabobank Groep, "Rabobank benoemt nieuwe bestuursleden", Website Rabobank Groep (www.rabobank.nl/bedrijven/servicemenu/nieuws/rabobank_nieuws/raad_van_bestuur_op_sterkte), 17 oktober 2013.
- 337 Rabobank Groep, "Duurzaamheidsbeleid", Website Rabobank Groep (<https://www.rabobank.com/nl/group/sustainability/policies.html>)
- 338 Rabobank Groep, "Duurzaam bankieren", Website Rabobank Groep (<https://www.rabobank.com/nl/group/sustainability/index.html>); Rabobank Groep, "Mensenrechtenbeleid", maart 2012 (https://www.rabobank.com/nl/images/beleid%20mensenrechten_tcm64-158499.pdf); Rabobank Groep, Annual Report 2012, p. 21-25.

- 339 Rabobank Groep, "Persbericht: Rabobank steunt richting van rapport Commissie Wijffels", 28 juni 2013 (https://www.rabobank.com/nl/press/search/2013/20130628_Rabobank_steunt_richting_van_rapport_Commissie_Wijffels.html?pt=PressReleasepage)
- 340 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 6
- 341 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 25-26; Rabobank Groep, "GRI-inhoudsopgave 2012", p.8.
- 342 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 26
- 343 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 25, 43
- 344 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 43, 49
- 345 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 76
- 346 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 29
- 347 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 42-49
- 348 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p. 75
- 349 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 42
- 350 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.4, 43-47
- 351 Rabobank Group, GRI-inhoudsopgave 2012, p. 8
- 352 Rabobank Groep, Sustainability Report 2012, p. 53-54
- 353 Rabobank Groep, Sustainability Report 2012, p. 23
- 354 Rabobank Group, Consolidated Financial Statements 2012, p.70
- 355 Rabobank Group, Annual Report 2012, p. 76
- 356 Rabobank Group, Annual Report 2012, p. 76
- 357 Rabobank Group, Annual Report 2012, p. 76
- 358 Rabobank Nederland, "Maatschappelijk verantwoorde beleggingen", Website Rabobank Nederland (www.rabobank.nl/privatebanking/uw_situatie/uw_beleggingen/beleggen_met_beleid/maatschappelijk_verantwoord_beleggen/#tab2)
- 359 Rabobank Group, Annual Report 2012, p. 76
- 360 Rabobank Group, Annual Report 2012, p. 76
- 361 Bouwfonds Investment Management, "Funds", Website Bouwfonds Investment Management (www.bouwfondsim.com/About%20Us/Fondsen.aspx)
- 362 Bouwfonds Investment Management, "Funds", Website Bouwfonds Investment Management (www.bouwfondsim.com/About%20Us/Fondsen.aspx)
- 363 Rabobank Nederland, "Fondsselector", Website Rabobank Nederland (www.rabobank.nl/privatebanking/producten/beleggen/fondsselector/)
- 364 Rabobank Groep, Sustainability Report 2012, p. 53-54
- 365 Rabobank Groep, Sustainability Report 2012, p. 23
- 366 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73, 162; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 62
- 367 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 129; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90
- 368 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 129; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 66, 67, 90-94
- 369 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 66, 90
- 370 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 165, 166
- 371 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 132; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 67, 90
- 372 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 132; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 90
- 373 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73, 109
- 374 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73, 165
- 375 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73
- 376 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73; ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 62

- 377 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 319, 383
- 378 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 319, 383
- 379 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 370
- 380 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 131-137; SNS Reaal, "Beloningen", Website SNS Reaal (www.snsreaal.nl/corporate-governance-1/beloningen.html)
- 381 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 55
- 382 SNS Bank, Verantwoord Investeringsbeleid (www.snsbank.nl/web/file?uuid=8a94302d-f242-49ea-aa0f-b8b9b3d9d265&owner=d5fe9abf-6784-4174-8c82-bc8310dcc108&contentid=6543)
- 383 SNS Bank, "SNS Bank en Verantwoord ondernemen", Website SNS Bank (www.snsbank.nl/particulier/over-sns-bank/sns-bank-en-verantwoord-ondernemen.html)
- 384 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 209
- 385 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 79
- 386 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 48, 129
- 387 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 129
- 388 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 129
- 389 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 132
- 390 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 48, 109
- 391 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 132
- 392 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 132
- 393 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 73
- 394 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 165
- 395 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 402
- 396 SNS Bank, "ESG beleid", Website SNS Bank (www.snsbank.nl/particulier/beleggen/sns-beleggingsfondsen/beleggingsbeleid/beleggingsbeleid-sns-fondsen/esgbeleid.html)
- 397 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 387-388
- 398 SNS Bank, "Klacht indienen", Website SNS Bank (https://www.snsbank.nl/particulier/klantenservice/contact/klacht-indienen.html?promo=ftks_klacht)
- 399 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 400 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 401 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 402 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 403 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 404 ASN Bank, Jaarverslag 2012, p. 33
- 405 SNS Bank, Annual Report 2012, p. 42
- 406 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 407 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 408 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 401
- 409 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 401
- 410 SNS Asset Management, "Fundamentele Beleggingsbeginselen", Website SNS Asset Management (www.snsam.nl/web/show/id=111439/langid=43); SNS Asset Management, "Position Papers", Website SNS Asset Management (www.snsam.nl/web/show/id=114885/langid=43); SNS Asset Management, "SNS Asset Management's view on Responsible Investment", 29 juli 2013 (www.snsam.nl/web/file?uuid=5da7a304-6d1b-41f0-a6bb-4c3d17e5cfa1&owner=cfa1b454-86e6-4f8e-b8e7-6dca3f82a711)
- 411 SNS Asset Management, "Uitsluitingenbeleid van SNS Asset Management", Website SNS Asset Management (www.snsbank.nl/particulier/beleggen/sns-beleggingsfondsen/beleggingsbeleid/beleggingsbeleid-sns-fondsen/lijs-van-uitgesloten-bedrijven.html)
- 412 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97

- 413 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 97
- 414 SNS Reaal, "Jaarverslagen beleggingsfondsen", Website SNS Reaal (www.snsreaal.nl/snsbeleggingsfondsen/jaarverslagen.html)
- 415 SNS Reaal, "Jaarverslagen beleggingsfondsen", Website SNS Reaal (www.snsreaal.nl/snsbeleggingsfondsen/jaarverslagen.html)
- 416 SNS Bank, "Gevoerd stembeleid", Website SNS Bank (www.snsbank.nl/particulier/beleggen/sns-beleggingsfondsen/beleggingsbeleid/gevoerd-stembeleid.html#); Zwitserleven, "Stembeleid", Website Zwitserleven (www.zwitsereleven.nl/fondsen/stembeleid); Reaal, "Stembeleid Reaal Beleggingsfondsen", Website Reaal (www.reaal.nl/beleggen/stembeleid-reaal)
- 417 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 402
- 418 SNS Asset Management, 'Engagement beleid', Website SNS Asset Management (www.snsam.nl/web/show/id=114850/langid=43)
- 419 SNS Reaal, Jaarverslag 2012, p. 387-388
- 420 SNS Bank, "Klacht indienen", Website SNS Bank (https://www.snsbank.nl/particulier/klantenservice/contact/klacht-indienen.html?promo=ftks_klacht)
- 421 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46, 58
- 422 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 88
- 423 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 88
- 424 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 88
- 425 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46, 58-59
- 426 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46
- 427 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46, 61
- 428 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46, 61
- 429 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46, 63
- 430 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 46
- 431 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 6, 54
- 432 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 84-85
- 433 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 78-81; Triodos Bank, International Remuneration policy, 19 April 2012 ([www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/corporate-governance/governance-codes/dutch-banking-code/#Remuneration Policy](http://www.triodos.com/en/about-triodos-bank/who-we-are/corporate-governance/governance-codes/dutch-banking-code/#Remuneration%20Policy)).
- 434 Triodos Bank, "Dit zijn onze criteria voor financiering", December 2008 (www.triodos.nl/downloads/over-triodos-bank/criteria-voor-financiering.pdf); Triodos Bank, "Minimumeisen voor leningen en investeringen", Triodos Bank, Januari 2013 (www.triodos.nl/downloads/beleggen/minimumeisen.pdf)
- 435 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 61; Triodos Bank, "Mijn geld gaat goed", Website Triodos (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/mijngeldgaatgoed/)
- 436 Triodos Bank, "Leenstrategie", Website Triodos Bank (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/wat-we-doen/leenstrategie-criteria-financiering/)
- 437 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 84-85
- 438 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 48.
- 439 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 88-89
- 440 Triodos Bank, "Mijn geld gaat goed", Website Triodos (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/mijngeldgaatgoed/); Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 88-89
- 441 Triodos Bank, "Mijn geld gaat goed", Website Triodos (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/mijngeldgaatgoed/)
- 442 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 61
- 443 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 61
- 444 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 61
- 445 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 59
- 446 Triodos Bank, Jaarverslag 2012, p. 57

- 447 Triodos Bank, Business Principles, December 2010 (www.triodos.nl/downloads/over-triodos-bank/business-principles-2010-12.pdf)
- 448 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 85
- 449 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 85
- 450 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 85
- 451 Triodos Bank, "Minimumeisen voor leningen en investeringen", Triodos Bank, Januari 2013 (www.triodos.nl/downloads/beleggen/minimum-eisen.pdf); Triodos Bank, "Hoe we beleggen", Website Triodos Bank (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/wat-we-doen/strategie-duurzaam-beleggen/hoe-we-beleggen/)
- 452 Triodos Bank, "Beleggingsuniversum", Website Triodos Bank (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/wat-we-doen/strategie-duurzaam-beleggen/Beleggingsuniversum/recent-results/)
- 453 Triodos Bank, Annual Report 2012, p. 85
- 454 Triodos Bank, "Our Investment Funds", Website Triodos Bank (www.triodos.com/en/investment-management/our-funds/)
- 455 Triodos Bank, "Our Investment Funds", Website Triodos Bank (www.triodos.com/en/investment-management/our-funds/)
- 456 Triodos Bank, "Beleggingsuniversum", Website Triodos Bank (www.triodos.nl/nl/over-triodos-bank/wat-we-doen/strategie-duurzaam-beleggen/Beleggingsuniversum/recent-results/)
- 457 Triodos Bank, "Private Banking dienstverlening - Laten beheren", Website Triodos Bank
- 458 Triodos Bank, "Private Banking dienstverlening - Laten beheren", Website Triodos Bank (www.triodos.nl/nl/private-banking/beleggen/overzicht-dienstverlening/laten-beheren/)
- 459 Triodos Bank, "Private Banking dienstverlening - Laten beheren", Website Triodos Bank (www.triodos.nl/nl/private-banking/beleggen/overzicht-dienstverlening/laten-beheren/)
- 460 Triodos Bank, "Proxy Voting", Website Triodos Bank (www.triodos.com/en/investment-management/socially-responsible-investment/active-engagement/proxy-voting/2013/)
- 461 Triodos Bank, 'Company Engagement Report 2012', Triodos Bank (www.triodos.nl/downloads/over-triodos-bank/company-engagement-report-2012.pdf)
- 462 Triodos Bank, 'Company Engagement Report 2012', Triodos Bank (www.triodos.nl/downloads/over-triodos-bank/company-engagement-report-2012.pdf)
- 463 Triodos Bank, Business Principles, December 2010 (www.triodos.nl/downloads/over-triodos-bank/business-principles-2010-12.pdf)
- 464 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 71, 140
- 465 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 98, 145
- 466 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 98, 145
- 467 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 71, 141
- 468 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 140
- 469 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 105, 140, 141, 143
- 470 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 105, 141, 143
- 471 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 105, 141, 143
- 472 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 71, 145-147
- 473 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 140, 141, 143, 147
- 474 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 71
- 475 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 5, 94; Van Lanschot, "Juridische structuur", Website Van Lanschot (Juridische structuur)
- 476 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 21, 25, 45
- 477 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 195
- 478 Van Lanschot, Remuneratierapport 2012, Maart 2013.
- 479 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 34; Van Lanschot, "GRI Indicatoren Maatschappelijk Jaarverslag Van Lanschot 2012", p. 9.
- 480 Van Lanschot, "Verantwoord kredietbeleid", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/over-vanlanschot/mvo/bancaire-kernactiviteiten/kredietbeleid.html)

- 481 Van Lanschot, "Periodieke screening", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/over-van-lanschot/mvo/bancaire-kernactiviteiten/beleggingsbeleid/periodieke-screening.html); Kempen & Co., "Uitsluitingen", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management.aspx?id=25154)
- 482 Van Lanschot, "Organisatie van VO", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/over-van-lanschot/mvo/verantwoordondernemenbeleid/organisatie-mvo.html); Van Lanschot, "Maatschappelijk Jaarverslag 2012", p. 15-20
- 483 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 7
- 484 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 72.
- 485 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 98, 105
- 486 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 98-99.
- 487 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 105, 140, 141, 143
- 488 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 105
- 489 Van Lanschot, "Van Lanschot participeert", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/exclusief-voor/ondernemers/zakelijk_bankieren/vanlanschotparticipaties/portefeuille.html); Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 140, 141, 143, 147
- 490 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 141
- 491 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 145-147
- 492 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 16, 41
- 493 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 16
- 494 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 52
- 495 Van Lanschot, "Contact - Niet tevreden?", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/contact/klachtenprocedure.html); Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 33
- 496 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 24
- 497 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 24
- 498 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 24
- 499 Van Lanschot, "Verantwoord beleggingsbeleid", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/over-van-lanschot/mvo/bancaire-kernactiviteiten/beleggingsbeleid.html); Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 42; Kempen & Co., "Duurzaam beleggen: onze visie", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management.aspx?id=25005)
- 500 Kempen & Co., "Uitsluitingen", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management.aspx?id=25154)
- 501 Van Lanschot, Jaarverslag 2012, p. 24
- 502 Kempen & Co., "Beleggingsfondsen", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management/beleggingsfondsen/)
- 503 Kempen & Co., "Beleggingsfondsen", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management/beleggingsfondsen/)
- 504 Van Lanschot, "Retrocessies", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/productinformatie/beleggen/retrocessies.html)
- 505 Kempen & Co., "Stemgegevens", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management.aspx?id=27963)
- 506 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 19
- 507 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 19; Kempen & Co., "Engagement", Website Kempen & Co. (www.kempen.nl/asset_management.aspx?id=25151)
- 508 Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 52
- 509 Van Lanschot, "Contact - Niet tevreden?", Website Van Lanschot (www.vanlanschot.nl/vanlanschot/contact/klachtenprocedure.html); Van Lanschot, Maatschappelijk Jaarverslag 2012, p. 33
- 510 BuZa, "Maatschappelijk verantwoord ondernemen loont", Ministerie van Buitenlandse Zaken, 28 juni 2013.